

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 4 April

1958 Pris 1 krona

Status

- *vårtrött?*
vitaminfattig?

AKVAVIMIN[®]

kan hjälpa Er!

Akvavimin ger Er i *en* dragé normala dagsbehovet av de *nio* viktiga vitaminerna A, B₁, B₂, nikotylamid, B₆, kalciumpantotenat, C, D och E.

Akvavimin är främställt enligt de senaste erfarenheterna på vitaminforskningens område:

A-, D- och E-vitaminerna, vilka i vanliga fall endast kan lösas i olja, har i Akvavimin överförts i vattenlöslig form. Detta ökar väsentligt kroppens möjligheter att på ett fullständigare sätt utnyttja dessa vitaminer.

Akvavimin garanterar genom framställningssättet både god verkan och god hållbarhet.

Akvavimin är därför också ett prisbilligt preparat.

Akvavimin finns på Ert apotek.

25 dragéer - 2:90, 50 dragéer - 4:80, 100 dragéer - 8:65,
250 dragéer - 18:75.

ASTRA

Kontrollmärke
lagligen skyddat

21:a årg.

Nr 4 - april 1958

Ansvarig utg.: EINAR HILLER

Redaktör: AKE ROOS

Ägare:

De Lungsjukas Riksförbund

REDAKTION:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Prenumerationspris:
Helår 10 kr, halvår 5:50 kr

Annonspriser:
Omslagets sista sida 500:—
1/2 sid. 400:—, 1/3 sid. 225:—,
1/4 sid. 125:—, 1/8 sid. 65:—

Småannonser:

58 mm spaltbredd 65 öre mm.
90 mm spaltbredd 90 öre mm.

UR INNEHÅLLET:

LÄKARNAS TYSTNADSPLIKT I FARA	4
GARPHYTTE SANATORIUM ..	7
ARBETSTRÄNING I ÖREBRO	8
ISBADAREN GOETHE	13
SJUKFÖRSÄKRINGEN	14
SATELLITER OCH HÄLSOVÄRD	16
PORTUGISISK FISKARBY	18
(bilduppslag)	
HÄSTHISTORIER AV BRET HARTE	20
SILVERKULAN	22
(novell av N.-O. Andersson)	
VÄRKÄSERI	25
BILDKRYSS	28
SCHACK	29

Invalidskyddet nonchaleras i debatt om tjänstepension

Kampen om tjänstepensionen har gått in i ett nytt skede, när detta skrivs. Regeringen har framlagt sin proposition om en lagstadgad obligatorisk pension, och dess förslag skiljer sig på vissa punkter från den gamla "ettan" i folkomröstningen. En del mindre tillfredsställande detaljer har justerats och gjorts mera tilltalande.

Folkpartiet har efter en självprövning sagt farväl till "trea" och presenterat en motion, som är betydligt mera "lagvänlig" än det tredje folkomröstningsförslaget. Man kallar det nya alternativet för en "dispositiv lag" med rätt till individuella variationer i ett lagstadgat pensionsystem — något som regeringsförslaget inte ger plats för.

Centerpartiet (bondeförbundet) framhårdar i stort sett med sin för löntagarna otillfredsställande "tvåa", medan högern övergivit "trea", fast i motsatt riktning än folkpartiet. Även dessa båda partier har komponerat egna motioner i pensionsfrågan. Kommunisterna slutligen tycks helhjärtat stödja regeringsförslaget.

Det är inte meningen att här ta ställning i den partipolitiska striden, men vi måste i alla fall konstatera, att endast de socialdemokratiska och folkpartistiska alternativen kan accepteras av den medborgarmajoritet, som löntagarna utgör. Centerpartiets och högerens motioner är pensionsnegativa, de är i realiteten rena "njet-förslag".

Det är mycket osäkert om årets riksdag förmår ena sig om en pensionslösning, som korresponderar med något av de båda godtagbara alternativen. Ingen vet t. ex. vad som kan bli följden av en eventuell

regeringskris och/eller ett nyval. I det långa loppet kan baksträvarna emellertid inte hindra en tidsenlig lösning av tjänstepensionsfrågan — på sin höjd kan de försena reformen några år. Den logiska konsekvensen tvingar förr eller senare ett välfärdssamhälle som vårt att lösa sin pensionsfråga. Och lösningen kommer åtminstone delvis att inskrivas i allmän lag.

Vi skall inte närmare gå in på de olika pensionsförslagen i stort. Vi vill i stället rikta uppmärksamheten på en detalj — låt vara en stor detalj — i tjänstepensionskomplexet, nämligen invalidpensionen. Det är en allvarlig och beklaglig brist i såväl regeringens som folkpartiets förslag, att man inte utförligt redovisar hur man tänkt klara sjuk- och förtidspensionen. Dess utformning kunde mycket väl bli tungan på vågen, då den enskilde medborgaren och väljaren (vid ev. nyval) skall ta ställning till de båda partiernas pensionsrecept. Nu verkar det nästan som om samtliga partier nonchaleras invalidskyddet i pensionsdebatten.

I propositionen konstateras helt allmänt att den nuvarande invalidpensionen inom folkpensioneringens ram är behovsprövad och att denna behovsprövning inte låter sig förena med den tänkta uppbyggnaden av pensionsystemet. Då inkomstprövningen faller bort måste graderingen av förmånerna ske efter andra grunder, bl. a. måste man ta hänsyn till vederbörandes möjligheter att utnyttja den arbetsförmåga, som han kan ha kvar.

Departementschefen framhåller dessutom i propositionen, att det

Läkarnas tystnadsplikt i fara

För att kunna kontrollera om en intagen sjukhuspatient är utförsäkrad från sin sjukförsäkring, dvs. om han varit sjukskriven sammanlagt två år i samma sjukdom, har Sjukförsäkringsförbundet tillsammans med Landstingsförbundet och riksförsäkringsnämnden beslutat, att intagningsorsaken (diagnosen) skall anges på det s. k. inskrivningsbeskedet, som sjukhusen lämnar till sjukförsäkrarna.

Läkarförbundet har — som väl är — protesterat mot detta hot mot läkarnas tystnadsplikt.

”Läkarförbundet påstår att nyordningen innebär ett allvarligt intrång i patienternas personliga angelägenheter, som läkarna inte vill medverka till. Det måste vara patientens självklara rätt att själv avgöra vilka

förhållanden han önskar blottade för utomstående.

Den tystnadsplikt som åligger sjukförsäkrarnas personal är ingen säker garanti för patienternas behov av sekretess, säger läkarförbundet.

Uppgifter om intagningsorsaken måste bli svävande eftersom det är svårt att i samband med inskrivningen säkert avgöra anledningen.

Det nya systemet är en rutinåtgärd av administrativ karaktär som har tvivelaktigt värde, varför läkarna inte vill medverka.”

Vi måste ge Läkarförbundet rätt samt konstatera, att Sjukförsäkringsförbundets beslut innebär ett upprörande intrång i patienternas självklara rättigheter. Med en sådan ordning blir patienternas sekretesskydd rent illusoriskt. Man får inte glöm-

ma, att sjukförsäkringsanställdens tystnadsplikt inte sträcker sig så långt som läkarnas. I motsats till läkarna kan de t. ex. bli skyldiga att som vittnen inför domstol avslöja vad de känner till om en åtalad sjukdom. Läkarna har i samma situation inte rätt att yppa vad de erfarit i förtroende, såvida det inte är fråga om brott, varpå ej kan följa lägre straff än två års straffarbete.

Sjukförsäkrarnas i och för sig berättigade krav på kontrollmöjligheter kan mycket väl tillgodoses på ett sådant sätt, att inga andra än läkare får kunskap om patienternas diagnoser. Kassornas förtroendeläkare bör (som ofta hittills) kopplas in, då man misstänker utförsäkring. De kan få behövliga upplysningar av sjukhusläkarna för att sedan meddela kassorna om det föreligger utförsäkring eller ej.

I en tidigare artikel i Status, som behandlade samma problem, skrev vi följande, som gärna må upprepas:

Läkarnas tystnadsplikt är helt enkelt i fara, och det är ett skrämmande faktum.

Tystnadsplikten är en nära nog uråldrig grundsten i den internationella läkaretiken. Att nagga den i kanten tyder på en farlig tendens.

A. R.

tillkommer speciella problem med tanke på hur invalidpensionen skall beräknas med hänsyn till ”antalet förvärvade pensionspoäng, samt vilka års poäng som skall vara avgörande för pensionens belopp. Härvid bör man observera angelägenheten av att en gynnsam pensionsberäkning tillämpas för dem, som blir invalidiserade i unga år. De som blir invalidiserade såsom unga torde nämligen ofta inte ha haft tillfälle att grundlägga någon rätt till mera betydande tilläggspension, men de blir samtidigt särskilt hårt drabbade genom invaliditeten.”

Departementschefen har rätt. Det är viktigt att unga invalider får en hygglig pension. Man bör inte bara tänka på att de kanske inte hunnit samla poäng under ett tillräckligt antal år — man bör också ta hänsyn till att de vid fortsatt arbete kanske befordrats inom sitt yrke och kommit upp i en högre tjänsteställning innan de nått gränsen för ålderspension. I princip bör invalidpensionen givetvis vara lika förmånlig som ålderspensionen.

Man vill också hoppas, att inva-

liditetsbedömningen inte blir så byråkratisk och procentbunden som den f. n. är. Bedömningen huruvida invaliditet (arbetsoförmåga) föreligger måste vara generös — man bör t. ex. inte begära att en välutbildad yrkesarbetare efter ett kroniskt sjukdomsfall skall stoppas in i ett underbetalt och okvalificerat jobb. Kan han inte omskolas till ett yrke, som ger honom en acceptabel lön i jämförelse med hans tidigare inkomst, skall han ha rätt att välja hel invalidpension i stället för ”nöd-hjälpsarbete”. Rätten till invalidpension inom tjänstepensioneringen bör vara lika säker som t. ex. stats-tjänstemännens rätt till förtidspension vid kronisk sjukdom.

Hur tjänstepensionen än kommer att utformas blir invalidpensionen inom dess ram en betydelsefull faktor. De förtidspensionerade får absolut inte behandlas styvmoderligt, och det gäller därför att noga bevaka deras intressen. Detta blir en viktig uppgift för bl. a. de partiellt arbetsföras organisationer. En uppgift som helst inte bör färgas av partipolitik.

AKE ROOS

Stor internationell tbc-konferens

NAPT — den engelska motsvarigheten till Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos — anordnar i början av juli en fyradagars konferens om lungsjukdomar m. m. i Festival Hall i London. Inte mindre än 35 länder blir representerade, bl. a. Sverige och Norge samt Tyskland, Frankrike, USA, Ungern, Sudan, Nigeria och de flesta av de brittiska samväldesländerna.

På konferensen kommer man bl. a. att diskutera åtgärder för förebyggande av tuberkulos och andra lungsjukdomar, såsom lungcancer och bronkit. Man skall också ägna tid åt rehabiliteringsfrågor. Den första punkten på programmet heter ”Världens antituberkuloskampanj — skall den lyckas?” Andra problem som berörs är ”hjärtpatienten i det dagliga livet”, ”familjen och den lungsjuke” samt ”patientens personlighet”.

Behöver de tbc-sjuka omskolas?

"Av stort intresse är en amerikansk undersökning över arbetsförmågan hos tuberkulospatienter", skriver tidningen *Af-färsekonomi*. "Materialet har publicerats från ett tuberkulossjukhus i staten Washington av dr Albert R. Allen. Sjukhuset ligger inom ett område, där endast lantarbete och några smärre industrier finns. Det är sålunda helt omöjligt att erbjuda patienterna lättare arbete under konvalescensen, och man har i stort sett bara alternativet arbetslöshet och socialunderstöd å ena sidan eller tungt lantbruksarbete å den andra sidan. Arbetsträning och rehabilitering av de lungsjuka har enligt författaren oftast tagit mycket lång tid, oftare mer än ett år, och haft som slutresultat att vederbörande kommit i ett arbete där han har haft lägre inkomster än han hade förut. Slutresultatet av denna verksamhet har alltid varit ett och det samma, att patienterna efter kort tid återgått till sina ursprungliga arbeten. Med utgångspunkt härifrån har författaren under 4 års tid gjort ett försök med att direkt efter sanatorievistelsen skriva ut patienten till sitt ordinarie arbete.

Efter i genomsnitt 6 till 8 veckor efter operationerna har flertalet av de 330 patienter, som det här är fråga om, varit i sitt gamla arbete. Och den genomsnittliga observationstiden har varit 21 månader. Av de 330 patienterna hade 142 opererats, medan 188 av olika skäl behandlades konservativt. 20 dog under sjukhusvården av sin tuberkulos och ytterligare 11 dog av andra orsaker.

Vid efterundersökningen visade det sig, att sammanlagt 22 st. av dem som hade återgått till arbetet hade fått recidiv. Procenten recidiv varierade i de olika grupperna. Den var 11 % i den allra tyngsta yrkesgruppen, 11,1 % i den näst tyngsta gruppen, 7,3 % i den måttligt tunga gruppen och 3,1 % i den lätta gruppen.

Anledningen till detta mycket goda resultat ligger i flera omständigheter.

Författaren slutar sin framställning med att framhålla, att nu gällande uppfattning om de tuberkulosas rehabilitering inte längre är aktuell, i all synnerhet som den gäller en åldersgrupp av konvalescenter som är betydligt yngre. I dag är tuberkulospatienten i allmänhet 40 år och äldre och han har oftast en kvalificerad yrkesutbildning eller yrkesvana bakom sig. Det gör alltså, att man måste lägga upp hans återinpassning på ett helt annat sätt, och de här skildrade erfarenheterna talar för

att man i stor utsträckning kan låta patienterna återgå till sina ursprungliga arbeten."

Sjukkassornas kontroll

I februari-numret av *Status* citerades en artikel i *Socialmedicinsk Tidskrift* om den obligatoriska sjukförsäkringen. I artikeln, som kritiserade sjukkassornas kontrollmetoder, framhölls bl. a. följande:

"Personalen på en del sjukkasseexpeditioner har gett sig till att "kontrollera" det berättigade i läkarnas uppgifter om undersökningens eller behandlingens placering i taxegrupperna och rättat sjukkassans återbäring på de kvitterade läkarkostnaderna efter eget huvud eller efter inofficiella hjälptabeller. Den underordnade sjukkassepersonalen sägs utfråga folk inför öppen ridå om vilka åtgärder doktorn företagit — detta för att kontrollera att läkaren verkligen handlat i överensstämmelse med vad han själv uppgivit på sitt kvitto."

Artikeln har nu fått ett genmäle i *Svensk Sjukkasstidning*, som opponerar sig mot kritiken:

"Uttalandena i artikeln vittnar om sådan brist på balans, att de rätteligen inte förtjänar att uppmärksammas. Då här ändock skall framföras några synpunkter i anledning av artikeln, sker detta främst av hänsyn till dem, som närmast har skäl att bli illa berörda av densamma, nämligen sjukkassepersonalen såsom anklagad och läkarkåren såsom den kår, anklagaren får antagas tillhöra.

Det torde vid detta laget, då den allmänna sjukförsäkringen varit i kraft i tre år, kunna fällas det omdömet om försäkringen, att den i stort sett fungerar tillfredsställande och att de betydande svårigheter, som varit förenade med den stora reformens genomförande, sålunda kunnat bemästras.

Det torde vara något ganska enastående, att en sjukförsäkring i så hög grad som den svenska försäkringen bygger på förtroende för läkarkåren. Att så kunnat ske vittnar om en god ansvarskänsla hos de svenska läkarna. Ett införande av ett system för läkarvårdsersättning i enlighet med artikelförfattarens tanke, i vilket sjukkassefunktionären skulle befrias från allt ansvar och detta helt och fullt skulle

läggas på läkaren, synes emellertid inte ens ur läkarsynpunkt vara önskvärt.

Läkarna i gemen torde lika väl som sjukkassefunktionärer och andra personer, som bära ansvar inom en verksamhet av ekonomisk natur, finna det naturligt med kontroll och underkastar sig denna utan att anse sig betraktade som "potentiella brottslingar".

Status vill tillfoga, att den fråga, som vi anser väsentligast, inte fått något definitivt svar. Har det verkligen hänt, att sjukkassepersonal utfrågat patienter om deras läkarbehandling? Skulle så vara fallet kan man tala om graverande tjänstefel.

3,9 % får socialhjälp

"Hela antalet familjer, som under år 1956 fick hjälp av fattigvårdsstyrelse, (numera socialnämnd) utgjorde 137.700, inbefattande sammanlagt 287.200 personer. Antalet understödda personer i relation till folkmängden är för hela riket 3,9 per 100 invånare, varav för städerna 4,6 och för landsbygden 3,3.

Inom olika delar av riket är understödsfrekvensen mycket varierande. Understödsfrekvensen är lägst i de södra delarna av riket (ca 2,5 %) och högst i Norrland (4—6 %).

Bland de skilda landskommunerna redovisas de högsta frekvenserna för norrbottenkommunerna Töre (12,8 %), Kare-suando (12,6 %), Nedertorneå (11,7 %), Övertorneå (11,7 %), Hietaniemi (10,6 %) samt Norra Trögd i Uppsala län (10,3 %). Bland städerna har Härnösand den högsta frekvensen (6,5 %) varefter kommer Arvika, Piteå och Visby (samtliga med 6,4 %).

Intresset knyter sig särskilt till förändringarna från föregående år. Det visar sig att såväl antalet familjer som antalet understödda personer ökade från 1955 till 1956, nämligen med 1,8 resp. 4,5 %. Uppgången har varit mycket olika inom skilda familjetyper och inom olika delar av landet."

(Sociala Meddelanden)

UR PRESSEN

Bret Harte - författare, konsul

I första hand var det James Fenimore Cooper och Washington Irving som övertygade Europa om att det fanns en amerikansk litteratur att räkna med. Sedan kom de andra stora 1800-talskanonerna: Charles Brockden Brown, Theodore Sedgwick Fay, James Kirke Paulding, Joseph Neal, Robert Bird, Nathaniel Hawthorne, John Kennedy, Nathaniel Willis, Mark Twain, Edgar Allan Poe, Catherine Segwick, Harriet Beecher Stowe, Bret Harte och många fler.

Coopers "Hjortdödaren" och "Den siste mohikanen" står sig än i dag, liksom Mark Twains "Tom Sawyer" och "Huckleberry Finn", Poes geniala brottmålshistorier, Harriet Beecher Stowes "Onkel Toms stuga" och Bret Hartes vilda västern-noveller och humoresker.

Flertalet pojkar mellan de sju och sjuttio åren har läst något av Cooper, Poe och Twain. Men har de läst något av Bret Harte?

Jo, säkert — det är bara det att namnet Harte av någon anledning tycks vara svårare att komma ihåg bland mängden av andra. Ändå förekommer hans verk i nästan alla de gamla välkända ungdomsserierna från årtiondena strax före och efter sekelskiftet. Och i dag finns de med i flera av de stora bokförlagens intensivt reklamerade äventyrs- och deckarserier.

Francis Bret Harte föddes 1839 i New York, där fadern, som var av holländsk härkomst, uppehöll en illa avlönad skollärartjänst. När Bret var tolv eller tretton år gammal dog fadern och lämnade ingenting annat efter sig än några trasiga möbler, lite böcker och diverse skulder. Det fanns ingenting annat att göra för unge Bret än att omedelbart skaffa sig ett arbete. Han hade under några år anställning som passopp på ett kontor, och under den knappa fritid som härunder stod till hans förfogande, läste han flitigt allt vad han kunde komma över: romaner, tidningar, populärvetenskaplig litteratur, lyrik, tekniska handböcker osv.

Bret Harte

Emellertid tröttnade han snart på New York. Han längtade efter jungfruligare trakter och efter det stora äventyret. Strax efter det han fyllt arton år begav han sig samman med modern till Kalifornien, "det förlovade landet", där allt kunde hända — ja, där det nästan bokstavligen hade skurits guld med täljknivar ibland.

Berättelser av BRET HARTE på sidan 20

I början försörjde han sig som lärare i något slags "folkskola" i gruvstaden Sonora, men eftersom elevernas kunskapsbegär befanns vara nästan obefintligt, tröttnade han snart på pedagogiken och begav sig till Evreka, där han fick anställning i ett tidningsstryckeri. Det var vid sättarkasten som hans första författaridéer började ta form, och efter några år av hårt arbete och trägna självstudier befanns han mogen att flytta från sätteriet till redaktionen.

Sedan han en gång under chefredaktörens bortovaro råkat skriva en skarp indignationsartikel om en indianmassaker, blev dock atmosfären kring honom alltför laddad och han blev tvungen att lämna den goda staden Evreka.

Han for till San Francisco och hade där under någon tid diverse tidningsanställningar, samtidigt som han fortfarande bedrev studier och sysslade med sporadisk affärsverksamhet. Plötsligt överraskade han världen med att starta en egen tidning, "The Californian". Kapitalresurserna var dock i knappaste laget och efter något mer än ett år var det dags att med ett djupt beklagande meddela läsekretsen att det stolta företaget måste upphöra.

Det var under detta strapatsrika år som Bret Harte på allvar började sin författarbana. I The Californian publicerade han en lång rad av sina senare i bokform utgivna och mycket uppskattade "Condensed novels". Dessa utsökta miniatyrer utgjordes huvudsakligast av träffsäkra parodier på de ordrika franska och engelska samtidsförfattarnas verk, och i synnerhet var det giganterna Zola och Victor Hugo som råkade illa ut.

Kort efter The Californians hädanfärd startade firman Roman & Co tidskriften "Overland Monthly" och Bret Harte blev dess redaktör. De flesta av hans mera betydande alster, både på vers och prosa, inflöt efter hand i denna tidning, som för övrigt nådde en mycket stor spridning.

En konkurrentavisa skrev en gång följande högaktningfulla ord om Overland Monthly och dess redaktör:

"Tidningen har till den grad blivit ett uttryck för sin redaktörs personlighet, att den utan honom skulle vara att likna vid skådespelet Hamlet, där Hamlets roll strukits."

För att vara i San Francisco i mitten av 1800-talet var detta en artighet av närmast gigantiskt mått.

Mest berömd blev Harte för sina "Berättelser om argonauterna". Med argonauter menas de många djärva äventyrare, som kommit till "lycklandet" Kalifornien för att söka "det gyllene skinnet", guldet, framgången eller vad man nu ville kalla det. Det var bland de vilda och laglösa, råa och brutala typerna i guldgrävarlägren, i skogarna och på prärierna som Harte hämtade nästan alla sina novell- och romanfigurer. En Dic-

(Forts. sid. 33)

KULTURELLT

Kring Garphyttans sanatorium

De flesta av vårt lands länssanatorier uppfördes för 40—50 år sedan. Garphytte sanatorium hör till denna kategori och började sin verksamhet 1913. Huvudbyggnaden är uppförd i rött tegel, och den är på ett mjukt sätt inpassad i en angenäm och omväxlande natur på Kilsbergens sluttning, med milsvid utsikt över Närke-slätten bortöver Örebro och Hjälmaren. Trots flera tillbyggnader under årens lopp har sanatoriet behållit sin ganska intima och föga "anstaltsmässiga" karaktär.

Alla känner ju till den betydelsefulla utveckling, som skett på det medicinska området under de sista 50 åren. Men även så mycket annat i vårt dagliga liv har förändrats, att steget mellan då och nu faktiskt är längre än man först tänker på.

Röntgen var t. ex. en nymodighet, som dock inte ansågs ha något större värde för tidigdiagnosen av lungtuberkulos, och innan Garphyttan skaffade sig en egen röntgenanläggning, forslades de första gaspatienterna med häst och vagn till det 3 mil bort belägna Hålahult för de nödvändiga genomlysningarna.

Under denna avlägsna, nu nästan bortglömda tid var tuberkulosen verkligen ett spöke, som man hade all anledning att frukta. Och väntetiderna för vård var långa, här som på andra håll, omkring ett år var inte ovanligt.

Tbc-vården i Örebro

I detta nummer ägnas speciellt intresse åt tuberkulossituationen i Örebro län. I vidstående artikel skriver överläkaren vid Garphytte sanatorium, doktor **OLLE NILSSON**, om detta sjukhus, och på de närmast följande sidorna redogörs för bl. a. arbetsvården, dispensärverksamheten och de lungsjukas organisationer i Örebro län.

Barnavdelningen stängd

Det vore frestande att i detalj söka följa förbättringen av våra möjligheter att komma tillrätta med sjukdomen och att återföra patienten till arbetsliv och mänsklig gemenskap igen. Det skulle dock bli alltför omständigt för dessa rader. Här må därför blott sjukdoms- och dödsfallskurvans sjunkande tendens illustreras av det faktum, att under de sista 10 åren har såväl Garphyttans barnavdelning som den ena tbc-sjukstugan i länet efter den andra kunnat läggas ned, en minskning på sammanlagt 144 platser.

Garphyttan svarar nu med sina 160 platser, varav 44 i en s. k. Epaviljong, som f. ö. tidvis varit stängd, för Örebro läns behov. Dessutom finns det 16 platser vid ett

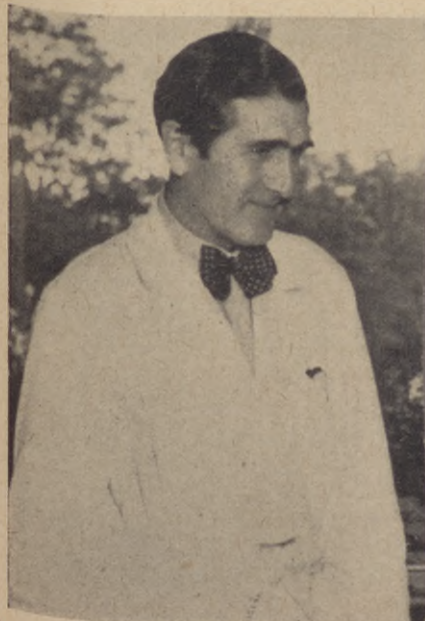
sjukhem i Örebro samt 12 konvalescentplatser, likaledes i Örebro, för patienter, som undergår arbetsträning, yrkesutbildning eller som väntar på att få sin bostadsfråga löst. Garphyttan tjänstgör även som centraldispensär för västra Närke, med mottagningar dels på sanatoriet, dels i Karlskoga.

De olika terapiformer, som under skilda tider stått i centrum för intresset, avspeglar sig ganska väl i årsberättelserna. Pneumothoraxtidens dominans har efterträtts av en alltmer avancerad thoraxkirurgi, vars förutsättning bl. a. har varit de senaste 10 årens stora landvinningar beträffande kemoterapeutika och antibiotika. För Garphyttans del finner man en markant ökning i antalet stora lungoperationer (numera så gott som enbart resektioner) i och med att en speciell thoraxkirurg knutits till Örebro lasarett hösten 1955. Tidigare utfördes en stor del lungoperationer även på Karlskoga lasarett.

Överhuvudtaget har samarbetet med dessa båda utmärkta lasarett varit mycket intimt och av angenämaste slag.

Den tiden är nämligen förbi, när det väsentligaste för ett lungsjukhus var tillgång till "frisk luft" och stärkande promenader. Detta är givetvis värdefullt, men i vår tid

(Forts. sid. 29)

Garphytte sanatorium och dess överläkare, dr Olle Nilsson.

Arbetsträningen i Örebro län

Den 1 april 1948 är en märkesdag för arbetsträningsverksamheten inom Örebro län. Då mottogs nämligen de första klienterna vid den av Örebro läns landsting anordnade arbetsträningsverkstaden i Örebro. Verkstaden, som avsåg en försöksverksamhet, var inrymd i en källarlokal i fastigheten Västra Nobelgatan 30, Örebro. Antalet arbetsplatser uppgick till 15 och man mottog den första tiden endast manliga klienter.

Under de 3 kvartal under år 1948 som verksamheten första året var igång mottogs 26 klienter. Av dessa kunde 9 arbetsplaceras i öppna marknaden och 3 beredas yrkesutbildning; 8 måste avbryta arbetsträningen på grund av sjukdom, men av dessa kunde dock 4 återgå till förnyad arbetsträning efter en tid. Vid årsskiftet 1948—49 kvarstod 12 klienter vid verkstaden. Personalen inskränkte sig till en föreståndare, som tillika var arbetsledare. Läkartillsyn saknades under första arbetsåret. Självfallet hade starten av denna arbetsträningsverkstad föregåtts av erforderliga utredningar, föranledda av bl. a. framställningar från de partiellt arbetsföras samarbetskommitté i Örebro län. 1947 års landsting hade anvisat 18.000 kronor för driften under år 1948 av en träningsverkstad och 5.000 kronor för inköp av maskiner. Det förutsattes därvid att Örebro stad skulle lämna ett driftanslag på 5.000 kronor samt att staden skulle tillhandahålla verkstadslokal.

Läkartillsyn av klienterna blev givetvis rätt snart outhärlig och 1949 träffades överenskommelse med doktor S. Rydén, Örebro, om kontinuerlig tillsyn av klienterna vid verkstaden. Dr Rydén är alltså knuten till landstingets träningsverkstad och är tillika länsarbetsnämndens konsulterande läkare för dess arbetsvårdsverksamhet. För arbetsträningsverksamheten och arbetsvården har doktor Rydén nedlagt ett synnerligen intresserat och resultatgivande arbete.

Nya verkstäder

Eftersom verksamheten i början avsåg en försöksverksamhet och verkstaden vid Nobelgatan fick betecknas som ett provisorium dröjde det ej länge förrän planer på att uppföra en verkstadsbyggnad helt avsedd för arbetsträningssändamål

togs upp inom styrelsen för verkstaden. Sedan erforderligt utredningsarbete undangjorts ingick styrelsen till 1950 års landsting med begäran om medel för uppförande av ny träningsverkstad. Landstinget intog liksom tidigare en positiv inställning till projektet och anslag 266.000 kronor för byggandet av en träningsverkstad samt 30.000 kronor för maskinutrustning. Örebro stad skänkte byggnadstomten och redan hösten 1951 kunde man flytta in i en förnämlig byggnad, belägen vid Signalgatan 3, Örebro. Den nya

Av landstingsassistent
SVEN RYMAN

verkstaden omfattade en tvåvåningsbyggnad med fullt utbyggd källarvåning och med ca 600 kvm verkstadsyta. Lokalitetserna fick ett synnerligen tilltalande utförande och inreddes efter de erfarenheter som då stod till buds. Träningsverkstaden ansågs som en av de förnämligaste i landet och åtskilliga delegationer har vallfärdat till Örebro för att bese och studera verkstaden. Antalet arbetsplatser beräknades till 45—50 och fördelades på yrkesavdelningar för mekaniskt arbete, snickeri, vävnad och sömnad, varjämte ett antal arbetsplatser avdelades för olika arbetsuppgifter av varierande slag. Personalen utökades med tre arbetsledare och en kontorist.

Betecknande för arbetsträningsverksamhetens betydelse och omfattning är att även den nybyggda träningsverkstaden efter några år visade sig vara otillräcklig. Remisserna till verkstaden visade en stigande tendens och antalet på väntelistan ökade samtidigt som klienterna i regel behövde allt längre träningsstid beroende på svårartade ar-

betshinder. Örebro stad, som på verkstaden disponerar 10 arbetsplatser för skyddad verksamhet hade även behov av att väsentligt öka denna verksamhet och därmed att få förfoga över ett större antal arbetsplatser. Utbyggnadsplaner kom därför under diskussion redan år 1956 och landstinget övervägde en utbyggnad av den år 1951 uppförda verkstaden.

Emellertid yppades under hand möjlighet att förvärva en större industrifastighet vid Idrottsvägen 10—12, Örebro, lämplig för ombyggnad till arbetsträningsverkstad. Landstingets sociala nämnd, som sedan 1 januari 1956 fungerar som styrelse för träningsverkstaden, ingick tillsammans med landstingets förvaltningsutskott till 1957 års urtima landsting med framställning om erforderliga medel för inköp av den salubjudna fastigheten, och landstinget anslag 625.000 kronor härför, varefter fastigheten kunde förvärfvas. Lagtima landstinget 1957 anvisade begärda 200.000 kronor till ombyggnadsarbeten och 170.000 kronor till erforderlig maskinutrustning.

Den förvärfvade fastigheten omfattar ett 3-våningshus med en golvyta av 2.200 kvm, källarvåningen inräknad. Ombyggnadsarbetet pågår för närvarande som bäst och beräknas vara färdigt om några månader. Örebro läns landsting får då en träningsverkstad som ger möjlighet till 80—85 arbetsplatser, av vilka dock Örebro stad kommer att disponera 30 platser för den skyddade verksamheten staden bedriver.

Nytt elevhem

Vid utökningen av arbetsträningsverksamheten kommer man ifråga om yrkesavdelningar att väsentligt utbygga de avdelningar som finns vid nuvarande verkstad samt, för att öka möjligheterna för kvinnliga klienter till arbetsträning och prövning, anordna en avdelning för enkla arbete inom skoidustrien, skonätling och dylikt. Läkaren vid verkstaden kommer att få ett särskilt mottagningsrum med väntrum. Erforderliga sjukrum ingår i planeringen. Vidare är det planerat med ett sjukgymnastrum, så att klienterna skall i mån av behov kunna på

verkstaden erhålla sjukgymnastik och rörelseterapibehandlingar.

Ett kombinerat kurators- och konferensrum ingår också i de lokaliteter som tillskapas i denna träningsverkstad som således blir den tredje i ordningen som landstinget anordnat under en 10-årsperiod. Verksamheten blir givetvis mer personalkrävande och antalet arbetsledare kommer att under hand som verksamheten så erfordrar utökas till sex. Den nuvarande verkstaden kommer att tas i anspråk för yrkesutbildning av bl. a. arbetsterapeuter.

Elevhemsfrågan har ständigt varit aktuell då det provisoriska internatet som sedan några år fungerar som elevhem är beläget i en stadsdel långt från träningsverkstaden samt dessutom inrymt i en föga ändamålsenlig byggnad. Landstinget har i princip beslutat att det skall uppföras ett nytt elevhem och genom det fastighetsförvärv som ovan relaterats finns möjlighet att bygga ett elevhem i direkt anslutning till träningsverkstaden. Enligt de riktlinjer som dragits upp för elevhemsbygget planerar man att bygga elevhemmet med enbart enkelrum för klienterna, varjämte avses att förserummen med toalett- och dusch-anordningar. Särskild badavdelning planeras. BESPISNINGSMÖJLIGHETER anordnas i en omfattning som skall tillgodose även behovet för tränings-

På snickeriavdelningen arbetar Gösta Schönbeck, som här ses i arbete vid en rikthyvel. T. h. yrkeslärare Bengt Sidemalm.

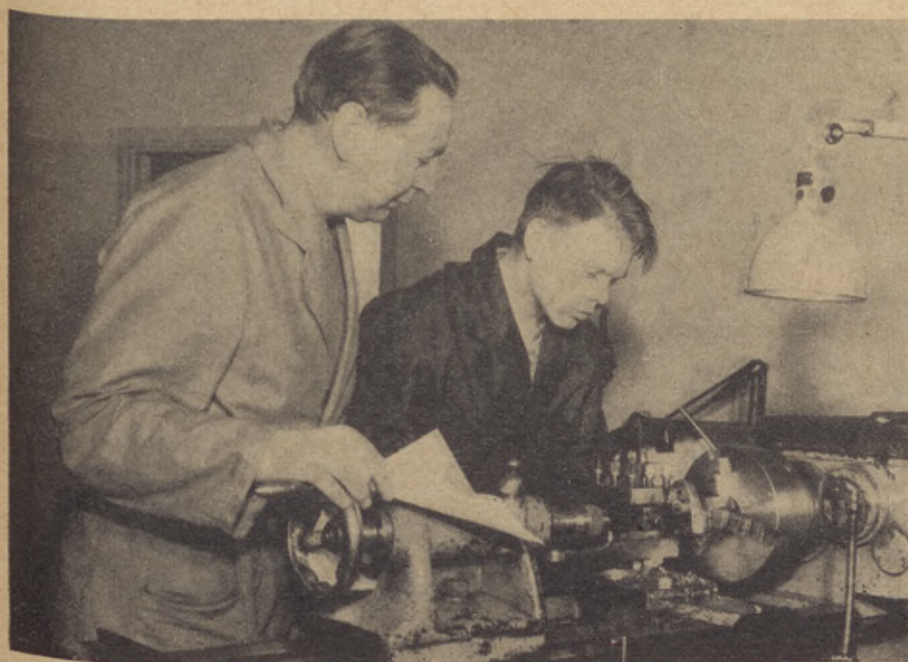

verkstaden. Elevhemmet torde kunna komma att ta emot ett 50-tal elever, och man räknar med att bereda bostad även för elever vid omskolningskurser för partiellt arbetsföra. Genom tillskapande av en större träningsverkstad och byggande av elevhem i anslutning till denna har Örebro läns landsting väl sört för arbetsträningsmöjligheterna inom Örebro län.

614 klienter

Under de år Örebro läns landstings träningsverkstad funnits till har 614 personer varit inskrivna som klienter vid verkstaden. Av dessa har ett 80-tal utgjorts av hemarbetare. Under åren 1948—57 har 536 personer utskrivits från verkstaden. Av de utskrivna har 265 kunnat arbetsplaceras direkt i öppna marknaden medan 67 beretts yrkesutbildning eller omskolning. 82 har utskrivits på grund av sjukdom och 122 av andra orsaker.

Då några omfattande eftervårdsundersökningar som styrker hur det gått för klienterna sedan de lämnat verkstaden ej gjorts, kan man ej med bestyrkt säkerhet ange en procentsiffra som visar hur många som kunnat arbetsplaceras i ett bestående förvärvsarbete. Som någorlunda tillförlitligt torde kunna anges, att omkring 60 proc. av de personer som genomgått arbetsträning kunnat återfå arbetsförmågan i sådan grad att de varaktigt kunnat försörja sig genom förvärvsarbete. Procentsiffran för varaktigt rehabiliterade är givetvis beroende på i vilket skick de klienter befinner sig i som intas för arbetsträning. För tbc-skadade torde siffran vara högre, beroende på att säkrare prognoser kunnat ställas för dessa än för flera andra kategorier partiellt arbetsföra. Under de gångna åren har vid trä-

Verkmästare Anders Armborg instruerar 18-årige Stig Larsson i svarvningens svåra konst.

(Forts. nästa sida)

Dispensärernas verksamhet

EMIL SVENSSON

som är centraldispensärläkare i Örebro kommenterar dispensärernas värdefulla arbete.

År 1938 tillkom den alltjämt gällande tuberkulosförordningen, varigenom en för hela vårt land enhetlig och likformig dispensärorganisation grundades. Den innebär att inom varje län skall finnas minst en centraldispensär, vars område uppdelas i ett antal distriktsdispensärer, i de flesta fall sammanfallande med provinsialläkardistriktet. Det viktigaste och väsentliga är, att i och med centraldispensärerna skapades röntgenutrustade institutioner och mottagningsar, dit distriktsdispensärläkarna samt även andra läkare kan sända patienter för diagnos och kontroll.

Inom Örebro län blev det från början endast en centraldispensär, förlagd till Örebro och med hela länet som upptagningsområde. Allt eftersom verksamheten kom i gång samt arbetet ökade, blev det emellertid klart, att en uppdelning måste ske. År 1942 öppnades en ny centraldispensär vid Garphyttan med västra delen av länet som verksamhetsområde. För norra delen av länet organiserades 1946 en självständigt arbetande filialstation i Lindesberg.

Genom den nya tbc-förordningen av år 1938 skapades även bättre möjligheter för en noggrann tuberkulos-statistik, i det att dispensärerna ålades föra särskilt register över alla inom deras områden i tuberkulos insjuknade resp. avlidna.

ningsverkstaden i Örebro en betydande del — 151 personer — av klienterna utgjorts av tbc-skadade.

Som jämförelse med begynnelsåret 1948 kan anföras några siffror för verksamheten under år 1957. Antalet vid verkstaden inskrivna klienter utgjorde då 158, varav 106 manliga och 52 kvinnliga. Av hela antalet var 74 föremål för arbetsträning eller arbetsprövning. I den skyddade verksamheten i samarbete med Örebro stad sysselsattes 14 personer, medan 70 hade hemarbete ge-

Under dessa snart 20 års verksamhet vid centraldispensärerna har man kunnat följa den utomordentligt glädjande utvecklingen, som innebär att tuberkulosens roll som förhärjande folksjukdom efterhand minskat. För att belysa detta kan beträffande Örebro centraldispensärs område följande siffror anföras. År 1940 var enligt årsberättelsen inom länet (befolkningsmängd ca 226.000) 877 personer insjuknade i tuberkulos, varav 603 i lungtuberkulos och 274 i enbart annan form av tuberkulos. 1957 var motsvarande siffror (områdesfolk-mängd då omkr. 151.000) 118 personer insjuknade i tuberkulos, varav 68 med lungtuberkulos, de övriga 50 i enbart annan tuberkulos. Dödligheten i tuberkulos har också gått ned avsevärt.

Som främsta bidragande orsaker till tuberkulosens — särskilt under de sista 10—15 åren — starka tillbakagång kan anföras den allmänt ökade levnadsstandarden med förbättrade sociala och hygieniska förhållanden. Vidare har den särskilt genom tillkomsten av de nya antibiotiska läkemedlen förbättrade tuberkulosvården spelat stor roll. Dessutom har det under de sista 20 åren lyckligt genomförda utrotandet av kreaturtuberkulosen varit av stor betydelse. Beträffande barn-tuberkulosens starka och frapperande minskning (inom Örebro centraldispensärs område registrerades för år 1940 sammanlagt 140 fall av tuberkulos hos barn, medan motsvarande siffra år 1957 endast var 2) har säkerligen BCG-vaccinationen spelat en väsentlig roll. Dispensärverksamheten har även verksamt bidragit till tuberkulosens bekämpande.

nom verkstadens försorg. Vid 1957 års slut kvarstod 101 klienter, varav 61 sysselsattes med hemarbete, 27 var inskrivna för arbetsträning eller -prövning, samt 13 sysselsattes i den skyddade verksamheten. Antalet utskrivningar uppgick till 57, varav 30 personer arbetsplacerades direkt i öppna marknaden, 6 erhöll yrkesutbildning eller omskolning, medan 21 personer utskrevs av andra orsaker. De klienter, som sysselsattes i arbetsträning-arbetsprövning hade utfört 32.115 arbetstimmar och

uppburit 75.826 kronor i arbetslön samt erlagt 9.088 kronor i preliminärskatt. I den skyddade sysselsättningen hade klienterna utfört 18.081 arbetstimmar och uppburit 46.620 kronor i arbetslön samt erlagt 7.261 kronor i skatt. Hemarbetsverksamheten uppvisar ett markant uppsving, vilket framgår av att under år 1957 utbetalats 253.023 kronor i arbetslön till hemarbetare mot 46.625 kronor år 1956. I preliminärskatt hade hemarbetarna erlagt 51.793 kronor. Sammanlagt uppgår arbetslönerna till klienter vid träningsverkstaden inkl. hemarbetare under år 1957 till 375.470 kronor och summan av erlagd preliminärskatt till 68.142 kronor. Räkenskaperna för år 1957 omsluter över 620.000 kronor.

Arbete åt AB Bofors

Hemarbetsverksamheten har kunnat utvidgas huvudsakligen genom att landstinget år 1955 tillsatte en hemarbetskonsulent med uppgift att helt ägna sig åt hemarbetsfrågorna, samt att lämpliga hemarbetsuppgifter kunnat erhållas från AB Bofors, vilket företag står för den betydelsefullaste insatsen då det gäller att lämna ut lämpligt hemarbete.

Förutom på ovan berörda områden har Örebro läns landsting även på annat sätt lämnat värdefullt stöd åt de partiellt arbetsföra. Årligen anslår sålunda landstinget 10.000 kronor till stipendiegivning åt partiellt arbetsföra, vilka genomgår omskolning eller yrkesutbildning. Vidare lämnar landstinget betydelsefullt stöd till partiellt arbetsföra, som är i behov av näringshjälp eller stöd för inköp av invalidfordon. Huvudsakligen består denna hjälpform i att landstinget beviljar räntefria lån, som återbetalas efter låntagarens förmåga att amortera lånet. I regel har hemkommunens medverkan i samma omfattning utgjort en förutsättning för att landstinget skall lämna sitt stöd. Sammanlagt har under en 10-årsperiod omkring 280.000 kronor beviljats av landstinget som lån eller bidrag till näringshjälp eller fordonsanskaffning.

TBC-PATIENTERNA POSITIVT INSTÄLLDA

— Ifråga om rehabiliteringen av tbc-sjuka får man nog säga att bilden är övervägande ljus, framhåller förste stadsläkaren S. Rydén, som

(Forts. sid. 30)

Goda resultat av omskolningen

Eftervårdskuratorn skall i första hand betjäna de utskrivna tbc-patienterna med eftervårdande åtgärder. Detta har också blivit den huvudsakliga uppgiften, men jag har dessutom kuratorsuppgiften vid länets sanatorium Garphyttan. Jag besöker en dag varje vecka sanatoriet och likaså Karlskoga dispensär en dag i veckan. Uppgifterna där omfattar, som varje patient känner till, pensionsansökningar, ansökan om kläder etc.

Vid expeditionen i Örebro, som ligger i anslutning till arbetsförmedlingen och arbetsvårdsexpeditionen, handlägges eftervårdande åtgärder såsom arbetsträning, yrkesutbildning och arbetsplacering. Det tillsträmda arbetsmarknadsläget har på sista tiden medfört svårigheter att arbetsplacera sökandena.

I samråd med tuberkulosläkarna och länsarbetsnämndens arbetsvårdsexpedition söker vi att få de f. d. tbc-sjuka yrkesutbildade i största möjliga utsträckning. I det sammanhanget bör kanske påpekas att det största antalet tbc-sjuka efter sanatorievistelsen återgår till sina gamla arbetsplatser utan annan åtgärd än möjligen arbetsträning. En stor del av dem som arbetat i tyngre kroppsarbete, skogsarbete, gruvarbete, byggnads- och transportarbete, liksom arbetare inom livsmedelsindustrin, nödgas dock övergå till andra yrken.

CHARLES ANDERSSON

redogör för sin verksamhet som eftervårdskurator i Örebro län. Detta läns landsting var det första som inrättade en tjänst som sådan kurator. Det skedde för jämnt 10 år sedan.

Mycket få recidiv

För att få en uppfattning om hur dessa yrkesutbildningar utfallit, vilka som kvarstår i yrket, vilka som fått recidiv samt vilka som övergått till annat yrke har jag upprättat en statistik över de tbc-skadade i Örebro län, som genomgått yrkesutbildning under en tioårsperiod. Efterkontrollen visar ett förbluffande gott resultat. Av de 86 personer, som fullgjort utbildningen hade endast 4 fått recidiv i lungsjukdomen vid undersökningstillfället. 8 personer hade dessutom haft kortare sjukperioder, men var åter i arbete. I övrigt visas resultatet av följande tabell.

Arbetsplacerade i utbildningsyrket		67 pers. = 77,91 %
Övergått i annat yrke	9	„ = 10,47 %
Sjuka för tillfället	..	4 „ = 4,65 %
Slutat av annan orsak (ing. äkt., emigrerat)	4	„ = 4,65 %
Ännu ej arbetsplacerad	1	„ = 1,16 %
Avliden		1 „ = 1,16 %
		86 pers. 100,00 %

14 personer genomgår för närvarande utbildning vid olika kurser. Största antalet elever, 25, har utbildats till metallarbetare och 23 inom kontorsbranschen. Dessutom förekommer utbildning till radioreparatör, bilelektriker, optiker, fotograf, tapetserare m. m. 6 personer har studerat vid tekniska skolor. Av ovannämnda 86 personer är 14 kvinnor.

Givetvis har prognosen ur hälsosynpunkt varit god för dem som erhållit yrkesutbildning, men resultatet är ändå anmärkningsvärt gott. De som erhållit yrkesutbildning blir vanligen goda yrkesmän i sitt fack, i många fall mycket goda. De upphör att vara pensions- och understödstagare, återgår snabbt till normalt arbetsliv, blir producerande och skattebetalande, närande i stället för tärande. Ur samhällets synpunkt måste det vara en lysande affär — bortsett från rent humanitära synpunkter — att placera de f. d. tbc-sjuka i anställningar där riskerna för recidiv blir avsevärt reducerade, samtidigt som man får tillgång till utbildade yrkesmän.

Bättre utbildningsbidrag önskas

Längre, gedignare yrkesutbildningar i yrken lämpade för fysiskt svaga människor och möjligheter för medelålders personer att vinna inträde vid centrala verkstadsskolor, är önskemål som tränger sig fram, liksom att utbildningsbidragen, som utgår, måtte förbättras. En förändrad inställning bland arbetsgivarna — däri inberäknat kommuner och staten — så att goda anställningar kan beredas de omskolade, är också önskvärt. Framför allt bör de statliga myndigheterna hjälpa till med att nyanställa partiellt arbetsföra. De instruktioner, som kmt utsänt med avsikt att underlätta dylika åtgärder, hoppas vi skall leda till att verkscheferna blir mera förstående, när det gäller att anställa personer, som ej kan uppvisa klart friskintyg. Det är verkligen angeläget att så sker.

Varje onsdag samlas arbetsvårdsassistenten Marit Gillenius, kurator Charles Andersson, doktor S. Rydén och föreståndare Sigurd Dahlen för överläggningar om arbetsträning m. m.

Ni har väl prenumererat
på STATUS ?

Skyddad sysselsättning i konvalescentförenings regi

I Örebro län finns två patientföreningar, två konvalescentföreningar och en centralorganisation, som alla tillvaratar de tuberkulösas intressen. En av föreningarna — Karlskoga konvalescentförening — har under 1957 startat en verkstad för skyddad sysselsättning. Föreningen organiserar dessutom en livlig hobbyverksamhet för sina medlemmar.

Karlskoga konvalescentförening bildades för sex år sedan. Studieverksamheten inom föreningen har hela tiden varit livlig. En återblick visar, att redan vid starten kom fem olika studiecirklar i gång.

År 1953 ökades antalet cirklar till sju. De trånga lokalerna räckte emellertid inte till för alla som ville studera. Ett par år senare ljusnade situationen — föreningen fick kommunalt anslag till en större och mera ändamålsenlig lokal.

I fjol kunde föreningen sätta igång med skyddad sysselsättning för partiellt arbetsföra. Denna verksamhet blev en viktig punkt i föreningens rehabiliteringsprogram och ett utmärkt komplement till den mera hemslöjdsbetonade arbetsterapi. Under 1957 arbetade tio personer i den skyddade verksamheten. Arbetsuppgifterna bestod huvudsakligen av gradningsarbeten för AB Bofors.

Hur väl samhällets insatser betalar sig i en dylik skyddad sysselsättning framgår av följande fakta. Om man slår ut det anslag föreningen erhåller för denna del av sin verksamhet på antalet arbetade timmar, så blir kostnaden så låg som 57,7 öre per timma. Räknat man sedan bort den skatt som de sysselsatta återbetalar till samhället blir kostnaden endast 1,8 öre per tim och sysselsatt. Kalkylerar man sedan med de sociala kostnader som sparas in genom att dessa personer helt eller delvis tryggar sin försörjning, står det klart, att samhällets ekonomiska insatser (förutom de humanitära värdena) blir vinstgivande.

Kursverksamheten drives även den i rehabiliterande syfte och f. n. är 10 cirklar i verksamhet med tillsammans 111 deltagare fördelade på keramik, konstsovmåleri, modistarbeten, knyppling, ryaknytning, korg-

Föreståndare Karl Erik Mälman har varit Karlskoga konvalescentförenings kassör sedan föreningen bildades 1952.

skinn- och läderarbeten, blindskrift samt fotografering med framkallning och förstoring.

Denna kursverksamhet och skyddade verksamhet utgör tillsammans huvuddragen i föreningens rehabiliteringsprogram, vilket ytterst syftar till att återinpassa den f. d. sjuke i ett normalt samhällsliv där alla människor, oavsett handikapp, skall ha möjligheter att trygga sin och de sinas försörjning genom eget arbete.

Med den förvisningen arbetar föreningen under mottot: Vi vill! Vi kan! Vi skall! A. L.

● TANKAR OM...

(Forts. fr. sid. 25)

ning. Jag förstår helt plötsligt också den egentliga drivkraften bakom detta ord. Våren kräver rena ytor och dess krav är oavvisligt. Ingen husmor i världen kan stå emot dess krav och snart finner hon sig själv — driven av vårens krav — och med ett mjukt leende på sina läppar, putsande fönsternas glas, skurande golvet tilljor...

Villigt faller vi alla offer för vårens krav — kämpar en tid mot vår egen lättja som har sövts av vinterns renhet — för att slutligen, besegrade, hjälpa våren i dess strävan.

På gatorna, i skogarna, på stigarna och ängen sprider våren sina varma ytor och min sten har redan börjat lysa. Värmen fladdrar mjukt med blåa vingar någon decimeter

(Forts. sid. 33)

Barbro Therus arbetar i karlskogaföreningens skyddade verksamhet. Hon har tidigare omskolats till brodös men kan inte försörja sig som sådan.

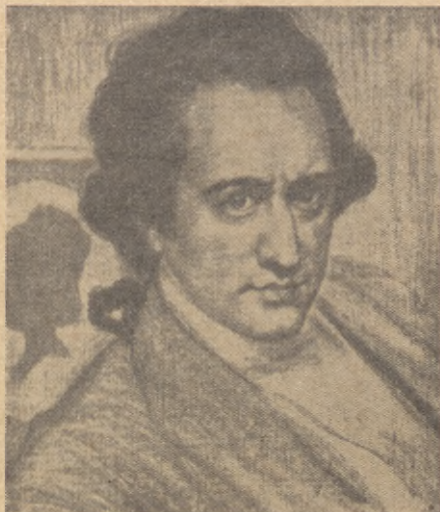
Goethe sportsman och isbadare

Att trots en svag kropp kunna bygga upp en stark fysik, är den store tyske diktaren Goethe ett utmärkt exempel på. Man vet annars ganska litet om berömda diktares idrottsliga gärningar och de flesta har väl nöjt sig med att bestiga och tygla den bevingade hästen Pegasus. Goethe var dock ett undantag och blev en sann den sunda livsföringens apostel. Som vi skall se gick det med honom som med många idrottsvän i våra dagar, nämligen att gå till överdrifter, vilket kan bli till skada i stället för nytta.

Goethe var i verkligheten inte vare sig vacker eller så högre än många biograf velat göra troligt. Han hade en ganska medelmåttig fysik, var sjuklig och svag under sina unga år. Sedan hade han att utstå svåra lung-, hjärt- och njurlidanden och magen och tarmarna vållade honom stora besvärligheter. Gikten plågade honom och dessutom led han av åtskilliga yttre åkommor såsom svullnader på kinderna, öronen och fötterna och han slapp inte heller ros och halsinflammation. Redan som 18-årig student träffades han hösten 1767 av blodstörtning och svävade mellan liv och död. Mest varje år inställde sig nya

sjukdomsfall varför han började lida av livsleda. På äldre dar var han några gånger så sjuk att man gav upp allt hopp, och vid ett par tillfällen omtalades han som död.

Trots allt detta måste man räkna Goethe till de avundsvärdt sunda människorna, ty hans andliga och lekamliga spänst ända upp till mycket hög ålder, är bevis på betydlig styrka. Har han haft kroppsliga svagheter så har han också lyckats övervinna dessa, då han med åren snarare blev starkare än motsatsen. Därtill bidrog säkerligen hans sportintresse, hans utövande av flera idrottsgrenar.

Goethe i unga år

Entusiastisk vinterbadare

Av naturen ägde Goethe två stora hjälpmedel till hälsa och arbete, nämligen en förträfflig matlust och god sömn. Det var honom fullkomligt likgiltigt om han låg eller satt; han kunde sova i vilken ställning som helst. Vanligen gick han tidigt till sängs och stod också tidigt upp och ännu under sina sista levnadsår steg han under sommaren upp klockan 4 för att sitta vid arbetsbordet klockan 5.

Goethes hygieniska grundsatser och livsvanor var också mycket bättre än man efter den tidens sed kunde förutsätta. Han respekterade kroppslig sundhet och uthållighet mer än andra "själsarbetare" på sin tid. Hans stora hygieniska dygder var rörelse och härdning. Redan som student började han härda sig, i början med stora överdrifter. Han nämner själv för kalla bad och ett hårt och illa skyddat sovläger bland de medel som han oförnuftigt och överdrivet använt sig av för att närma sig naturen. I Weimar blev han med tiden en "naturens präst" och svärmade tillsammans med sina vänner för "jordluft och jordsaft". Han införde att sova i det fria, föregångare till våra dagars campingliv, och åka skridsko och bada i floderna, varför läkarna började ordinera flodbad, därför att den berömda Goethe anbefalldes det. Floden Ilm kunde under december månad bli skådeplatsen för någonting så ovan-

(Forts. sid. 31)

I detta hus föddes Goethe

Förändringar i sjukförsäkringen

Socialdepartementet och inrikesdepartementet har i en gemensam promemoria föreslagit förbättringar på ett par väsentliga punkter i den allmänna sjukförsäkringen. Dels föreslår man en förlängning av tiden under vilken oreducerad sjukpenning utgår från 90 till 180 dagar, dels en förlängning av sjukhjälpstiden avseende sjukvårdsförsäkringen för pensionärer från likaledes 90 till 180 dagar. Det sistnämnda förslaget motiveras med att man vill eliminera det s. k. överskottsproblemet för anstaltvårdade pensionärer genom att höja vårdavgiften på vissa sjukhus från 3 till 5 kr. Höjningen skulle till en viss del motvägas genom den förlängda sjukhjälpstiden.

I det följande skall vi anföra några synpunkter på de föreslagna förändringarna av sjukförsäkringen. Först emellertid en kort rekapitulation av försäkringens huvuddrag.

Sjukförsäkringen kan delas i tre olika avsnitt. För det första *läkarvårdsförsäkringen*. Den är obegränsad i tiden. Hur många gånger man än söker läkare och under hur lång tid som helst utgår alltså försäkringsersättning för läkarvårdskostnaden. För det andra *sjukvårdsförsäkringen*. Den avser att täcka uppkommen kostnad vid vård på sjukhus. Den ersättningen är tidsbegränsad till två år. Det tredje begreppet är *sjukpenningförsäkringen*. Den försäkringsersättning alltså som man får i reda pengar vid sjukdom och som avser att täcka en del av det inkomstbortfall som uppstår vid sjukdom. Sjukpenningersättningen är också tidsbegränsad till två år.

Beträffande sjukpenningförsäkringen bör därtill sägas, att sjukpenningen reduceras sedan den utgått under en tid av 90 dagar (det är den tiden man föreslår förlängd till 180 dagar) såvitt man inte är försäkrad i de allra lägsta klasserna. Vid en årsinkomst av t. ex. 10.000 kr/år utgår sjukpenningen med 14 kr pr dag under de första 90 dagarna men med bara 9 kr pr dag för tid därefter. Vårdas man dessutom på sjukhus reduceras sjukpenningen med ytterligare 3 kr. En sjukhusvårdad med ovannämnda inkomst erhåller efter 90 dagar sålunda en sjukkasseersättning av blott 6 kr pr dag.

TURE EDBOM

kommenterar i två artiklar de föreslagna förbättringarna av den allmänna sjukförsäkringen. Detta är den första artikeln, och den andra följer i nästa nummer av Status.

Undantagna från en tvåårig sjukhjälpstid är pensionäreförna. Både avseende sjukvårdsförsäkringen och sjukpenningförsäkringen har pensionärer en sjukhjälpstid på blott 90 dagar. (Längre sjukhjälpstid kan dock pensionärer med inkomstprövad pensionsform och med inkomst av arbete ha.)

Sjukpengen borde öka

Det är klart att en sjukpenningförsäkring utformad på det viset knappast tillfredsställande fyller uppgiften att vara ett skydd mot inkomstbortfall som onödiggör (andra) sociala bidrag vid sjukdom.

Bättre sjukförsäkring I

Även om man räknar med sjukförsäkringens barnbidrag (1 kr för 1—2 barn, 2 kr för 3—4 barn etc.) är det uppenbart att sjukpenningen inte räcker till. Har man inte sparmedel att ta till eller har andra maken inte arbetsinkomst måste utan tvivel sociala bidrag i någon form sättas in vid långvarig sjukdom.

Att ett sådant läge uppstår beror inte enbart på att sjukpenningen sjunker efter tre månader. Orsaken ligger också i, att vissa behov som kostar pengar kan eftersättas viss tid men inte hur länge som helst. Varaktiga förbrukningsartiklar behöver man inte ersätta förrän efter någon tid men förr eller senare kommer den tidpunkt då man måste köpa skor, kläder och olika saker för hemutrustningen. När den tidpunkten kommer har i regel den sjuke förbrukat sina reserver av pengar.

Mot den bakgrunden borde ju snarast sjukpenningen öka efter en viss tid, 90 eller 180 dagar, i stället för att minska. Under alla förhållanden borde sjukpenningen utgå oförändrad under hela sjukhjälpstiden.

För en oförändrad sjukpenning talar också själva den princip som sjukförsäkringen är uppbyggd efter nämligen den s. k. inkomstbortfallsprincipen. Den innebär ju, att sjukförsäkringen skall ge skydd som står i en viss proportion till den inkomst som faller bort vid sjukdomen. Att proportionen skall bli mindre efter 90 dagar finns det intet logiskt skäl för, blott ett samhällsekonomiskt.

Bland många andra svagheter i sjukförsäkringen är ovan angivna en av de största. Svagheten drabbar ju en ekonomiskt sett ytterst utsatt grupp, de långvarigt sjuka, som tillika är ganska stor. Departementens förbättringsförslag kan alltså sägas vara riktat mot rätt punkt i sjukförsäkringen.

Förslaget baserar sig på en utredning som riks-försäkringsanstalten gjort angående kostnaderna och konsekvenserna i övrigt vid en under hela sjukhjälpstiden oreducerad sjukpenning. Att den frågan utretts beror i sin tur på, att sjukförsäkringen i vissa delar dragit lägre kostnader än beräknat med följd att det blivit möjligt att fondera ganska betydande belopp.

Arbetsgivarna negativa

Av många skäl ställde sig riks-försäkringsanstalten avvisande till tanken på en oförändrad sjukpenning under hela sjukhjälpstiden. Man pekade på risken för ökat missbruk av försäkringen. Man hänvisade till nya samordningsbesvär i skilda avseenden. Man framhöll konsekvensändringar som blev nödvändiga i den frivilliga sjukförsäkringen. Svårigheten att placera in de försäkrade i rätt sjukpenningklass sades skapa risk för kostnadsförhöjningar svåra att överblicka. Dessutom ställde sig RFA tveksam till frågan huruvida den ifrågasatta förlängningen av tiden för oreducerad sjukpenning verkligen var så viktig att genomföra. Man pekade från anstaltens sida på andra frågor som kunde vara av större vikt att lösa.

Denna RFA:s utredning angående en under hela tiden oreducerad sjukpenning (ej att förväxla med departementens förslag) gick ut på remiss till skilda organisationer och

Många långvarigt sjuka är besvikna, då de hämtar sina pengar på sjukkassan

institutioner. Läsningen av remissvaren är intressant. Den säger löntagare och långvarigt sjuka en hel del.

I arbetsgivarorganisationernas remissvar skiner det gamla motståndet mot den allmänna sjukförsäkringen igenom. Det bör ankomma på den enskilde att skaffa sig det försäkringsskydd som är erforderligt för långvarigt inkomstbortfall, säger Handels arbetsgivarorganisation. Den uppfattningen delas av Svenska Arbetsgivareföreningen som också hävdar att långvarig sjukdom bör föranleda en anpassning nedåt av den sjukens standard. Man talar också om en ökad missbruksrisk vid en oförändrad sjukpenning.

Något av arbetsgivarnas uppfattning kan man också spåra hos försäkringsrådets majoritet som säger att en sjukpenning inte är den rätta ersättningsformen vid långvariga sjukdomstillstånd. Då bör livränta eller någon pensionsform sättas in.

Skälen som föredragts mot en under hela tiden oreducerad sjukpenning ter sig föga övertygande och till en del rent konstruerade. Ta risken för missbruk t. ex. Den risken torde i allt väsentligt vara koncentrerad till manipulationer under den korta intygspria perioden. Möjligheterna att för någon längre tid föra läkare bakom ljuset är små. Vid krav på mycket långa sjukskriv-

ningar för måttliga besvär torde de flesta läkare genast beakta möjligheten av sjukkassemisbruk och skärpa sin bedömning av fallen. Kombinationen långvariga sjukskrivningar och så måttliga besvär att man kan bedra sjukkassan genom att arbeta kan man hänföra till rena sällsyntheterna. Sjukkasornas övervakning av långtidssjukskrivna som får vistas uppe och ute torde också av naturliga skäl vara omsorgsfull. Det bör vara ett oändligt mycket effektivare vapen mot sjukkassemisbruk att förlänga karens-tiden än att laborera med sänkt sjukpenning efter 90 dagar.

Sjukdom sänker alltid standarden

De olika administrativa skäl man åberopar mot en reform ter sig föga vitala. Om det finns starka sakliga motiv för en förbättring av sjukpenningförsäkringen bör till och med ganska stora besvär och kostnader kunna fördras för att ett bättre skydd skall kunna skapas.

Hävdandet att man skall anpassa standarden nedåt vid en långvarig sjukdom är cyniskt. Eftersom sjuk-kassan inte ger full täckning för inkomstbortfallet och eftersom sjukdom i och för sig drar med sig kostnader inträder vid alla sjukdomar en standardsänkning. Skulle den standarden vid långvariga sjukdomar sänkas ytterligare blir standarden så riskabelt låg att tillfrisk-

landet försvåras för den sjuke. Den sjukens hustru och barn dras likaledes ned på en påfrestande låg levnadsstandardnivå. En hel grupp människor skall alltså av en slumpmässigt drabbande olycka som sjukdom är, dras ned till en levnadsstandard som innebär blott en nödortförtig behovstäckning.

Tankegången att standarden skall klaras genom privatförsäkring vid långvarig sjukdom är förflugen. Skall försäkringen utformas så, att förstärkningsförsäkring regelmässigt fordras blir det ju meningslöst med en obligatorisk sjukförsäkring. Det förefaller då naturligare att samhällets försäkring träder till vid långvarig sjukdom och att vid kortvarig sjukdom en privatförsäkring klarar inkomstbortfallet.

Djupare sett vittnar denna Arbetsgivarföreningens resonemang öm att man på det hållet aldrig accepterat den allmänna sjukförsäkringens princip. Den enda princip, som man har accepterat, synes vara en täckning nödortförtigt efter behovsprincipen. Resonemanget leder fram till ett system innebärande en sjukförsäkring med mycket kort sjukhjälpstid och därefter en försäkringsform uppbyggd efter behovsprincipen. De långvarigt sjuka skall alltså betraktas som någon sorts undantagsmäniskor som inte har rätt till annat än minimitäckning av sina behov.

Att denna syn på sjukförsäkringen fortfarande omfattas av så mäktiga företrädare kastar ett bjärt ljus över behovet av att bygga på folkpensioneringen med en tilläggs-pension utformad så, att den ger pension i förhållande till tidigare inkomst.

Från LO-håll och även från vissa andra organisationers sida företrädde man vid omdömet om RFA:s utredning uppfattningen, att sjukpenningen borde vara oförändrad under hela sjukhjälpstiden. I sitt nyligen avgivna remissvar över departementens förslag att förlänga tiden för oreducerad sjukpenning till 180 dagar hävdar LO att tiden bör utsträckas till ett år. Från De Lungsjukas Riksförbund och från förmodligen alla specialförbund som företräder de lånvarigt sjukas intressen stryker man starkt under det viktiga i att sjukpenningen blir oförändrad under hela sjukhjälpstiden. Från löntagarhåll och bland de

(Forts. sid. 27)

Satelliterna och hälsovården

Man har skäl att förmoda att t. ex. cancer, för tidigt åldrande, gråa hår, skallighet och många andra större och mindre krämpor har sin ursprungliga rot i den kosmiska strålningen, som i försvagad form tränger igenom vår atmosfär från världsalltet.

En nobelpristagare framkastade för något år sen det underliga förmodandet att en del hemlighetsfulla epidemier hade sitt ursprung från det okända utanför jordatmosfären. Hans antagande går ut på att det existerar mikro-organismer som förmår bibehålla livet ute i världsrymdens absoluta köld och tomrum. Dessa organismer kan härstamma från vilket håll som helst i världsrymden och har svävat omkring i tusentals år eller eoner innan de fångades in av vårt jordklot och genomträngde atmosfären.

Satelliterna kommer antagligen att bekräfta eller avfärda dylika teorier, men om teorierna vinner bekräftelse, kommer man genom satelliterna även att finna på sätt att bekämpa dessa yttre inflytanden på vår jord. De kan visa oss vägen till inrättandet av helt nya sjukhus och sanatorier med revolutionerande effekt och kapacitet, inom vilka operationer av ömtåligaste och svåraste slag med lätthet kan utföras.

Möss blev gråhåriga

För nära tio år sen grundade För-enta staternas luftvapen ett forskningsprogram betitlat "raketflygets fysiologi". I begynnelsen lät man möss, marsvin och hamstrar företa några dagars ballonguppstigningar till stratosfären, och senaste höst erfor vi att man inom Sovjetunionen sysslat med liknande saker på ett mera avancerat stadium. Vad som slutligen hänt såväl Lajka som dess fyrbenta kamrater uppe i universum har inga slutliga uppgifter publicerats om, men att svarta möss, som i Amerika fick företa ballongfärder, blev gråstrimmiga någon månad senare, är bekant. Strimmigheten följde samma mönster som de oskyddade delarna av mössens päls, och detta visar att en stark kosmisk strålning trängt in i djurens hud och dödat bl. a. hårrötterna. En del av djuren hade fått svåra brännskador medan andra led av hjärnskador,

Av F. E. SOMMERSCHIELD

Konstgjorda månar, sputnikar, satelliter — har dessa vetenskapens och teknikens senaste framsteg någonting nytt att erbjuda även medicinen? Om också inte mycket ännu framkommit i saken och hela satellitprogrammet drunknat i sensationerna kring den rysk-amerikanska kapplöpningen, finns det dock en del punkter i det geofysiska årets satellitprogram som delgivits allmänheten. En del av dessa punkter berör direkt den medicinska vetenskapen, som hoppas kunna lösa många dunkla förhållanden med hjälp av de rön beträffande kosmisk strålning och kosmiska partiklar, som redan de första småsatelliterna beräknas meddela människorna.

men somliga återvände helt oskadda från experimenten.

Ballongpassagerarna steg dock upp endast hälften av den höjd, som man senare lät raketburna möss och apor pröva på under några minuters tid. Dessa hade dock intet men av sin färd, vilket gav anledning till slutsatsen, att det är strålningens långvarighet som har betydelse i detta avseende.

Några medicinska forskare i dag förmodar att upphovet till cancer står att söka i den kosmiska strålningen. Denna förmodan har på sätt och vis kunnat bekräftas. Kräfta är nämligen nästan okänd i tropikerna medan de flesta fallen inträffar i nordligare delar av jordklotet. På samma sätt är högt blodtryck mycket sällsynt i tropikerna. Hjärtat och blodomloppet är känsliga för strålning, och den kosmiska strålningen i ekvatorialtrakterna är nästan obefintlig men tilltar för varje grad man kommer norrut.

Magnetfält minskar strålningen

Vetenskapsmännen anser att de jordmagnetiska fälten verkar som stora skärmar, vilka förmår återkasta den kosmiska strålningens partiklar. Vid polerna, där den magnetiska kraften är starkast, är de magnetiska fältens effekt svagast. De magnetiska kraftlinjerna sprider sig

från polerna i alla riktningar mot ekvatorn och bildar på detta sätt ett nät mot den kosmiska strålningen. Vid polerna, där denna sköld är svagast och närmast jorden, förmår de flesta kosmiska partiklarna tränga igenom.

Några bevis för att den kosmiska strålningen skulle vara upphovet till kräftsjukdomar eller andra lidanden finns inte. Ingen av människor byggd atomreaktor förmår prestera de multibiljoner elektron-volt energi som de ursprungliga kosmiska strålarna besitter. De enda laboratorier, där dessa hemlighetsfulla strålar kan studeras i sin ursprungliga styrka, är satelliterna. Kännedomen om hur försöksdjur reagerar när de utsättes för den ohämmade styrkan av universums strålning kommer att ge lösningen på många frågor som berör såväl den kosmiska strålningens som X-strålarnas samt Beta-, Gamma- och andra strålars inverkan på levande vävnader. Detta kan möjligen bli en av de mest betydande upptäckterna inom medicinen. När man kommit underfund med hur cellernas förstörelse och död går till, kan man även söka sig fram till medel att förebygga detta.

Väderleken påverkar operation

Experterna anser att vi teoretiskt kunde bemästra problemet att använda från jordytan alla fördärvbringande strålningar: "Om vi skulle bygga ett hela jorden omspannande magnetiskt laddat nät, skulle vi lyckas i denna vår avsikt. Detta kunde vara ett enormt, i likhet med satelliterna kring jorden kretsande nät eller ett nära jorden liggande radarnät. Dess byggande skulle visserligen inte vara någon bagatell, men allt förefaller ju vara möjligt nu under kärnfysikens och raket-teknikens tidevarv. Blott vi först fått reda på vad vi har behov av, skall vi även gå i land med uppgiften att skaffa oss det. Jag tror att en av satellitprogrammets största uppgifter ligger just inom läkarvetenskapens område."

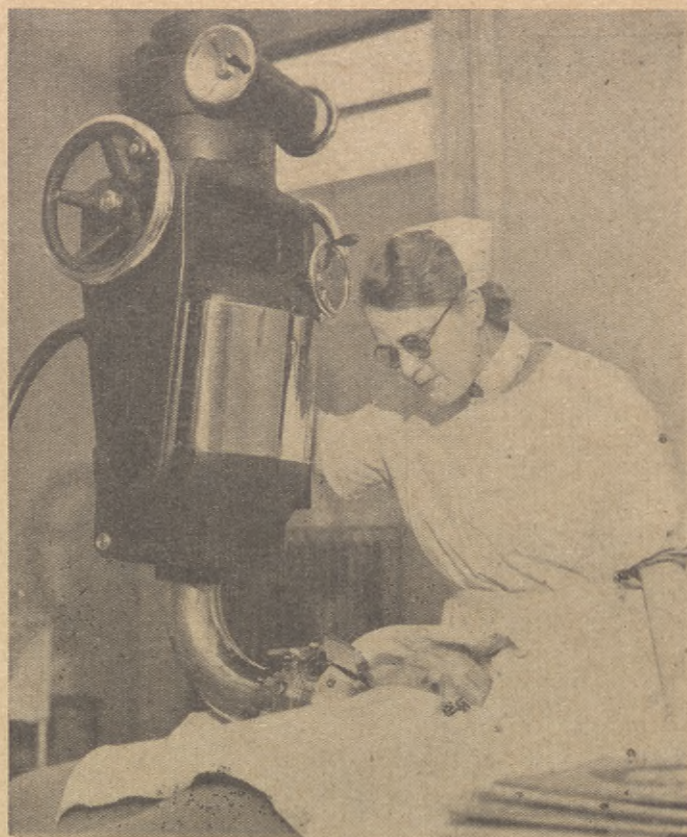
Detta har yttrats av Andrew Haley, en av de centrala männen inom den amerikanska raketforskningen, och i mångt har han säkert rätt. Om man också i allmänhet ser satellit-

programmets största uppgift inom meteorologin, dvs. klarläggandet av alla de faktorer som inverkar på väderlekens utveckling för att fullkomligt exakta långtidsprognoser skall kunna göras, så är även detta en viktig sak, som angår läkarvetenskapen. Kirurgerna har nämligen konstaterat i hur hög grad operationspatienternas tillstånd är beroende av väderleken. Om en kirurg inför en förestående operation med bestämdhet kan förutsäga de närmaste 24 timmarnas väderlek, kan han vidta arrangemang som kan ha avgörande inverkan på operationens utgång och patientens välbefinnande.

Satellit-sanatorier

Dylika framsteg inom medicinen med hjälp av satelliterna är dock obetydliga inför vetenskapsmännens längst flygande planer. Man nöjer sig inte blott med att sända upp djur för att i små "satellitlaboratorier" komma till klarhet om vissa fysiologiska förhållanden. Till de djärva framtidsprojekten hör regelrätta satellitsanatorier, -sjukhus och laboratorier med patienter, läkare och forskare. Inom dessa kring jorden kretsande sjukhus existerar ingen gravitation, vilket kommer att vara en utomordentlig tillgång vid botandet av många sjukdomar. Hjärtat ansträngs blott obetydligt och har därför möjlighet att stärkas och tillfriskna, då blodet blivit viktlost. Kanske har Lajka-hundens avlyssnade hjärtverksamhet redan givit vissa belägg för denna sak.

Strålningsbehandling av en cancerpatient. I artikeln nämnes teorin att kräftsjukdomarna skulle orsakas av atmosfärens radioaktiva strålning.

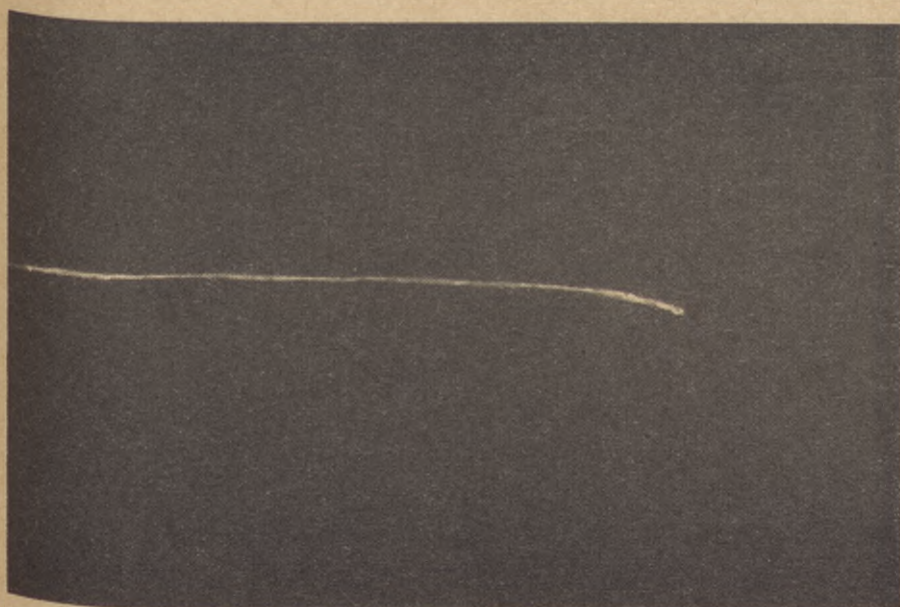

Hjärtoperationer under dessa förhållanden skulle vara mindre riskabla, och genom att jämföra hjärtverksamheten under det viktlösa tillståndet med dess verksamhet nere på jorden, skulle det vara lättare att diagnosticera hjärtfelen.

Patienternas uppsändande till rymdsjukhusen skulle ske utan påfrestningar för dessa genom att raketernas acceleration skulle kon-

trolleras. Däremot skulle rymdsjukhusen vara av fullständigt oanad betydelse. Hela livets natur skulle kunna bli uppenbarad. Studiet av olika bakterier under dessa enastående förhållanden skulle lösa tallösa problem och odlingen av bakteriekulturer under inflytande av universums ljus och strålverkan skulle lära oss helt nya saker om bakteriernas verkan på den mänskliga organismen och samtidigt lära oss hur skadeverkningarna bäst kan elimineras.

Ingen kan med bestämdhet säga hur livet fått sin början och varifrån bakterierna kommer. Det är alls inte omöjligt att de härstammar från olika håll i världsrymden. En omfattad teori är dock, att vår jordatmosfär en gång i tiden var uppfylld av giftiga metan- och ammoniakgaser på samma sätt som Jupiters för närvarande, och att dessa gaser sedan kemiskt förenade sig med havsvattnet och gav atmosfären den syremängd, som är livets förutsättning. Enligt denna teori skulle livet ha utvecklats först sedan dessa stora kemiska förändringar ägt rum och sålunda vara en lokal företeelse som blott berör vår jord.

Sputnik II på väg över Mellansverige

(Forts. sid. 32)

Nazaré — en portugisisk fiskarby

Med hjälp av oxar drar fiskarna upp sina båtar i skymningen.

De pittoreska oxkärrorna har fraktat mycket fisk under årens lopp.

En portugisisk fiskare blickar mot havet.

I Portugal höjs sociala standarder har inrättats skolor och staten kan räcka sin hand. En norrut från Lissabon till Nazaré blir en färd bakåt i tiden, de mörkornas villkor syns ha varit evigt betingade av en mellan havets givande tagande.

Detta kan vara en mörk vinters grepp: Att leva sitt liv på vita sanden medan stranden och vinden kommer med jordsvalka. Havets dynningar slickar oupphörligt snäckornas skal lek med en till flickornas förtjusta rop, det öde som väntar med samma visdom på plagerna glädjas åt skotskarna, minnas legenden om ett fartyg från Skottland

Foto: ERNOLLIN

En bild av Nazaré med lekande fiskarbarn.

Efter dagens fångst bärs garnen hem för att torka.

De portugisiska fiskebåtarna är goda sjöbåtar.

TVÅ HISTORIER OM HÄSTAR

Av BRET HARTE

I.

Det var vid frukostbordet härom morgonen. Mrs Perkins, som vi bodde hos, framkastade plötsligt något om att mr Stiver, en av våra närmaste grannar, hade måst resa bort.

— Jaha, sade jag.

— Och nu är det så att han vill ha någon som ser efter hans häst. Skulle ni möjligen vilja åta er att...

Jodå, det var klart. Visserligen hade jag aldrig i hela mitt liv sysslat det minsta med hästar, men det sade jag inte till Mrs Perkins.

— Ni vet ju hur man sköter en häst, sade hon. Eller hur?

Jag gav henne en lugnande blick, och genast efter frukosten gick jag bort till mr Stivers stall för att ta mig en första titt på hästen.

Mr Stiver hade före avresan försett honom med en försvarlig portion havre, så tills vidare hade han full sysselsättning. Vi stirrade stint på varandra. Ingenting sades på någondra sidan. Efter en stund gick jag och sökte upp foderlokaliteterna. Förråden visade sig vara tillfredsställande. Jag satte mig på en hackelseho med utsikt över stallet och började tänka närmare över det faktum att det knappast finns en häst som är den andra lik. En del slår till ögonblickligen och frågar aldrig efter vad det blir av offret. Sådant är minsann inte roligt. Kunde möjligen Stivers häst vara av den sorten?

Efter middagen gick jag direkt till stallet. Hästen befann sig där fortfarande. Jag hade halvt om halvt önskat att han inte skulle göra det. Mr Stiver hade inte sagt något om vad det sabla djuret skulle ha till kvällsmat, men jag gick i alla fall bort till havrelådan, fyllde en kappe med havre och gick sedan lös på krubban. När hästen såg havren, drog han på mun lite. Ett gott tecken, tänkte jag. Men medan jag lutade mig ned över krubban hann han tydligen reta upp sig över formen på min nacke — eller vad det nu kunde vara — och det var faktiskt i allra sista minuten jag lyckades rädda mitt huvud från total förstörelse.

Jag såg förebrående på honom, men han lät sig inte bekomma. Han hade lagt öronen bakåt och grinade mordiskt med munnen. Jag var efter en kappe havre till och lyckades under största livsfara lirka över innehållet i krubban. Just som jag skulle avlägsna mig gav han mig emellertid en puff med huvudet, så att jag först slog mot en tunna och sedan rullade in under en hackelsekista.

Jag trasslade in mig i diverse pinaler, och under tiden förde hästen det mest fruktansvärda buller jag någonsin hört — och jag hade vid den här tiden ändå varit gift i hela aderton år!

När jag äntligen lyckats ta mig ut på stallbacken, kände jag mig alldeles som om jag tagit mig ett bättre rus. Plötsligt fick jag syn på Mrs Perkins. Hon hade hört bullret och skyndat ut. Under armen höll hon tre bastanta kakelugnsluckor, som hon tydligen i fall av behov ämnade använda som kastprojektiler.

Jag blev alldeles ifrån mig och skrek:

— Försvinn genast härifrån! Tänker ni slå ihjäl mig?

Det här mottot prydde en av de tidigaste upplagorna av Bret Hartes samlade noveller.

Moderna amerikanska författare har ofta kallats hårdkokta. Även Bret Harte kunde vara tämligen hårdkokt — exempelvis när han var ute i humorns ärenden.

Jag erinrade mig att Mrs Perkins kastat saker och ting kring sig tidigare — och en gång var det nära att jag hade mist ett öga på kuppen.

Hon retirerade snällt — vilket väl dock mindre berodde på mig än på att hästen nu äntligen hade lugnat sig.

När jag så måningom kände mig någorlunda i balans igen, gick jag bort till stallet och kikade försiktigt in. Hästen stod och såg framför sig med halvslutna ögon. Det var tydligt att han grubblade djupt över något. Kanske skämdes han rentav.

Jag gick fram och slog honom på länden.

Han rörde inte en muskel.

Då gav jag honom ett nytt slag och röt:

— Till vänster!

Jag ilsknade till, fick fatt i en högaffel och pekade på hans bakben med skaffet. I samma ögonblick lyfte han benen i fråga och högaffeln flög upp i taket. Den kom dock genast ned igen och träffade mig i huvudet, med påföljd att jag sjönk ihop på golvet och tyckte mig känna lukten av kolsvavla i näsan.

Egentligen borde jag ju ha fått nog redan, men av någon anledning kunde jag ändå inte hålla mig borta från stallet. Jag tog på mig tjockare kläder och gick dit igen.

Hästrackarn måste få lite ordentlig motion, tänkte jag. Det skulle säkert göra honom lugnare. Jag skrattade för mig själv vid tanken på en uttröttad, spak häst, som inte ens skulle orka göra en katt förnär.

En stund senare skrattade jag inte alls. Efter att ha lyckats fästa ett rep i hästens grimma, efter att ha lirkat bort slårar och andra hinder osv, befallde jag den motsträvide kraken att gå ut — och plötsligt gjorde han det.

Jag hängde i repet och slog emot alla befintliga husknutar och andra

En bild från
amerikanska
västern
(Colorado) på
Bret Hartes tid.

Jag vet inte om gula hästar besitter en sämre natur än bruna, vita eller skäckiga; våra omdömen om tingen är ju ofta färgade av en massa fördomar. Kanske är det av den senare anledningen jag aldrig kan betrakta en gul häst med någon känsla av glädje.

Det stod en gång en gul häst vid järnvägsstationen i Washington. Just som jag kom gående nedför Skepougvägen fick jag se hur denna förfärliga häst liksom stod och letade efter något. På marken låg en orörlig man. Det visade sig vara hästens ägare. Han var ihjälsparkad. Huvudskålen var alldeles intryckt.

Jag mindes i detta ögonblick tydligt den dag då mina föräldrar kom hemdragande med en gul häst. Han hade ovanligt långa ben, kort kropp och ögon som en uthungrad örn. Just som han kom in på gårdsplanen gick vi alla ut för att titta på honom. Min far stod i närheten av brunnen och höll odjuret med en repstump. Vi hade en hund, en svart-vit liten krabat, och om någonsin en hund inbillat sig ha ett gott huvud, så var det just den hunden. Jag kan än i dag hur tydligt som helst se för mig hur han smög sig fram mot den gula hästen och började lukta på hans baksånkar. I nästa ögonblick hade hundstaccarn fått halva vänster öra bortsparkat. Det var bara ett Guds under som gjorde att inte hela hundskallen rök med.

Sen luktade hunden aldrig mer på den hästen. Eller rättare sagt: han hann aldrig med att göra det, ty tre dagar senare betts han i ett obehagat ögonblick ihjäl av hästen.

Det fanns knappast en människa inom en halv mils omkrets som inte mindes den hästen med en rysning. Han tog nämligen aldrig hänsyn till person. Han stannade aldrig för att fråga om en karl var miljonär eller fattiglapp.

Folk började undvika honom som pesten. De sprang, så snart de fick syn på honom, in i portar, hoppade över staket eller klättrade upp i höga träd.

I hela åtta dagar ägde vi detta bestialiska djur. Min far var ingen gudlös man, men han var på god väg att bli det under de där dagarna. En av våra närmaste grannar var en stor svärjare och gudsförne-

(Forts. sid. 30)

hårda hinder. Så nog fick jag motion. Mrs Perkins hade suttit vid fönstret just som vi kom utfarande genom stalldörren, och hon anmärkte senare, att vi såg ut som två oskyldiga barn.

Ja, det gjorde vi kanske. Det är möjligt att mina ben såg ut som ett glatt skuttande barns — men jag kände mig vid evighetens gräns och min själ var fylld av andakt.

Plötsligt stannade hästen, gjorde en serie rörelser med bakbenen och lyckades därigenom kasta upp ett par ton smuts på Mrs Perkins nyuthängda tvätt.

Detta gjorde att den förträffliga damen ögonblickligen försvann från sin utsiktsplats i fönstret, och i nästa minut kom hon utrusande på trappan med en eldgaffel i handen och med eld i ögonen nog för att rödglöda den.

Just då reste sig Stivers häst upp på bakbenen och försökte omfamna mig. Jag blev vettskrämd. En häst

visar nämligen aldrig sin styrka med större fördel än när den sänker sig ned över en som en pålkran.

Jag kunde bara tänka mig två sätt att bli av med hästen. Antingen måste jag svälja honom hel eller slå ihjäl honom.

Jag hann dock aldrig bestämma mig för något av sätten. Hästen gjorde plötsligt helt om, for i väg rakt genom ett moln av tvättkläder och försvann i vild galopp — Gud vet vart, ty mitt ansikte var så fullständigt av grus och lera, att jag ingenting kunde se längre. Dessutom hade jag vid hästens våldsamma helomvändning fått en törn som gjorde att jag under en stund ingenting mindes längre.

Senare talade man om för mig att Mr Stiver fått igen sin häst. Mrs Perkins hade åkt hem till sin gamla mamma för att lugna sina upprörda känslor. Vad mig beträffar så tog det åtskilliga dar innan jag kunde röra mig något så när normalt igen.

SILVERKULAN

Novell av
NILS-OLOF ANDERSSON

Ute över sankmarkerna stod dimman tät och trädens kronor såg ut att sväva fritt i luften. Vägarna hade upphört att damma, fukten dröp från husens tak och små gröna fläckar av nygrön mossa skiftade mellan kullerstenarna inne på stadens gator. Ån, som rann rakt genom staden och delade den mitt itu, hade högre vattenstånd än på länge. De gulmålade parksofforna hade tagits in och folkpensionärerna, som tillbringat en stor del av sommaren få soliga dagar i torgparken, såg vilsna ut och hade något i blicken som kanske kunde tydas som sökandet efter en sommarsolig sittplats. Staden verkade att vara försänkt i regndvala och som en symbol för den regniga sommaren sprutade ännu vattnet i torgparkens fontän. Den silverliknande kulan, som hölls i luften av vattenstrålen, hade otaliga gånger under sommaren lopp kommenterats. Ibland med rösten full av förundran — när barnen hade sport sina föräldrar om hur det kunde komma sig att den hölls kvar i luften. Ibland med världsvis tillförsikt — när någon av pensionärerna

gav den förklaring som stadens tekniska geni, kommunaljobbaren "Jonte", flerfaldiga gånger fått upprepa.

Den dag, då silverkulan inte längre dansade på sin vattenstråle i stadens park, den dagen visste man att det var tid att bereda sig för vintern. Förra hösten hade den funnits kvar ända till dess att de första frostnätterna pudrat vitt stoft över gräsmattorna, men då hade det berott på att "Jonte", som i vanliga fall med största värdighet och precision skötte sitt ansvarsfulla värv som "silverkuleförvarare", låg på lasarettet i grannstaden... Och ingen av de andra kommunaljobbarna hade velat ta ifrån "Jonte" hedersuppdraget — men första dagen han var på benen igen så hade han, helgdagsklädd och fin, fullgjort sitt uppdrag vederbörligen betittad av stadens ledighetskommitté och några lekande barn... När "Jonte" stoppat silverkulan i lådan med träull hade barnens ögon

lyst nästan som på julafton. Och många i staden ansåg att det gått "magi" i kulan.

Det där med "magi" hade egentligen sin alldeles särskilda historia. I den gytriga kåkstan väster om kyrkan bodde Pamela. Redan namnet var främmande och ovanligt, ingen annan i staden hade ett sådant namn. Pamela, sa man med tonvikt på e. Pamela kan spå, sa man också. Pamela har en trollkula där hon kan se in i framtiden. Pamela har bott i kungl. huvudstaden och för många år sedan dansat balett på en av de stora teatrarna. Redan hennes långa bortovaro från stan hade skapat en gloria kring henne, en gloria som var sammansatt av lika delar mistänksamhet och motvillig beundran. När hon kommit hem till sin mors begravning hade ryktet om hennes hemkomst snart spritts. Man hade talat om henne hos slaktare Månssons, i mjölkaffären, i Johanssons Efr. Speceriaffär. Överallt där folk samlades hade hon varit det stora samtalsämnet. Stinsen hade berättat om doften av parfym när hon

stigit av tåget, han hade berättat det för "stins-innan" och hon i sin tur hade rundat av makens historia, lagt till lite grann där hon tyckte att det passade och dragit ifrån när hon tyckte att det var av nöden. En sådan päls som Pamelas fanns det inte maken till i hela stan och ingen skulle heller ha velat skaffa sig en sådan — inte nu när Pamela redan hade en. Men på begravningen hade hon varit anständigt svartklädd, en sak som räknades henne till godo på plussidan i den människovärdering som sker i små städer...

Men denna höst hade någonting skett, någonting oerhört och förbluffande, någonting som gav upphov till tusenden av förmodanden och gissningar. Pamelas dotter hade kommit till staden. Man hade gjort sig noggrant underrättad om att hon aldrig varit gift, att hon fortfarande bar sin faders efternamn och att dottern också hade detta namn. Och många funderingar hade fötts kring det namn som Pamelas dotter bar. Med bibelns text i minnet hade tankeslingor vävts kring detta namn — Rakel.

Rakel själv föreföll att vara helt ovetande om den virvlande ryktesstorm hon fått att blossa upp. Vid kafferepen ersatte hon nästan allt tilltugg, men konstigt nog var det ytterst sällan som stadens manfolk blandade sig i förtalet. I fallet Rakel

"Jonte" plockade upp "silverkulan" och gav den till Rakel.

var staden delad i två nästan lika stora delar — männen tystnade när talet fördes in på Rakel och kvinnorna fick av denna anledning ännu större möjligheter till förtal...

Men två och två — ibland kanhända tre om man var riktigt goda vänner — talade männen gärna om Rakel. Under den första veckan, innan man var riktigt säker på att den

tillfrågade sett henne kunde samtalen låta så här:

— Har du sett henne?

— Mmmm.

— Nå?

— Det är då den grannaste kvinnan jag har sett.

— Modern var grann som flicka, hon med...

Det händer inte ofta, i varje fall inte i små städer, att man så samstämt enas om ett skönhetsideal. Alltid brukar någon kunna nämna att när han var där och där så såg han någon som var ännu några strån vassare... så inte när det gällde Rakel. Och de av stadens manfolk, som vid något av hennes besök i butikerna hade haft tillfälle att växla några ord med henne, de kunde alltid vara säkra på att få välvilliga lyssnare. Och visst var Rakel vackrer, vackrare än någon annan av de kvinnor som jag minns från staden. Hennes kopparbruna hår hade en glans som spunnet silke, hennes gång var mjuk och följsam... Inte underligt att kvinnorna var ivriga i sitt förtal.

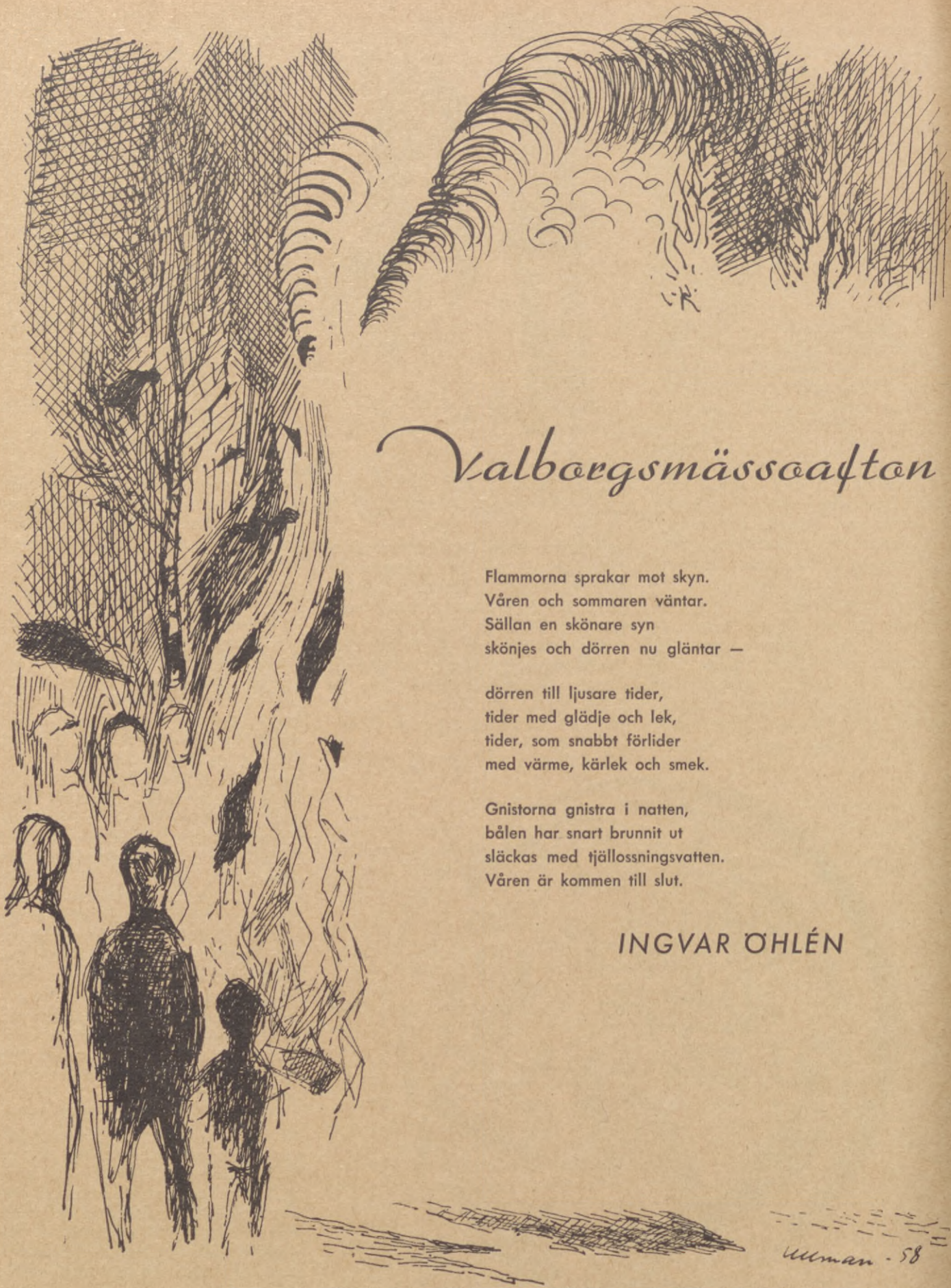
När "Jonte" med lådan under armen, var på väg till "Röda ladan" där stadens sommarattiraljer förvarades mötte han Rakel. Kanske var han modigare än vanligt för att han hade sina helgdagskläder på, kanske det var silverkulan som han bar som gav honom mod... Samuel, vedsägaren, hade sett det mötet. Och han hade skyndat hem, fått extra kaffe och berättat. Hans tal hade varit något förvirrat, orden hade kommit stötvist och långa stunder hade han försjunkit i ett tillstånd av djup apati. Men så mycket hade man, vid denna första redogörelse uppfattat, att "Jonte" stannat på vägen, plockat upp silverkulan ur trällen i lådan och gett den till Rakel. Som ett tack för denna gåva hade Rakel gjort en piruett på vägen, snurrat runt på tåspetsarna och kysst "Jonte" på pannan! Samuel, vedsägaren, hade berättat att hon stannat precis så att munnen varit mitt för "Jontes" panna.

Nu började en svår tid för "Jonte". Männen ansatte honom med frågor och kvinnorna överöste honom med allehanda tillmälen. Hur kunde han ge bort en sak som hela staden ägde? Som alla hade del i och som alla hjälpts åt att betala — visserligen hade det kommit på skattesedlarna men silverkulan hade

(Forts. sid. 27)

BT.

Valborgsmässoafton

Flammorna sprakar mot skyn.
Våren och sommaren väntar.
Sällan en skönare syn
skönjes och dörren nu gläntar —

dörren till ljusare tider,
tider med glädje och lek,
tider, som snabbt förlider
med värme, kärlek och smek.

Gnistorna gnistra i natten,
bålen har snart brunnit ut
släckas med tjällossningsvatten.
Våren är kommen till slut.

INGVAR ÖHLÉN

Ullman - 58

TANKAR OM DEN KOMMANDE VÅREN

Kåseri av NOANDER

Tungt faller dropparna från taket. Först hördes de som en rinnande ström, sedan blir trumvirvlarna fullt urskiljbara och slutligen tvekar dropparna innan de når stenens hårda yta. Just utanför mitt fönster, just där dropparna från taket faller, ligger stenen. Längre var den täckt av snö, nu är den rensklad av takdropparnas evinnerliga trummande, men nu — allt långsammare och långsammare faller de. Jag vet att när den sista droppen slutat tveka skall solen torka stenen och när stenen är torr — då har våren kommit!

När jag öppnar fönstret och försiktigt tar bort vadden mellan innanfönstret tar det mot lite grann. Snön och fukten har fått fönsterbågen att svälla, men när jag slutligen får upp det kan jag sträcka mig ut och se ned på stenen. Om jag riktigt passar på kan det hända att jag får uppleva just det ögonblick när den sista droppen torkas upp och försvinner... om jag andas in den sista droppens förvandling vet jag att jag passat tiden. Att jag överraskat våren just i dess förvandlingsstund.

När jag sedan vänder handflatorna utåt och inandas den klara luften märker jag att husets vägg har börjat ånga — solen torkar träd och fönster och i väggens mjuka och ådriga mönster finns det redan torra fläckar. Den behöver målas stugan, ja, jag vet det! Men den är inte min — jag är bara en hyresgäst, som får vara glad åt att jag har någonstans att bo. Men en stund som denna önskar jag att jag ägde något. Och vore detta något den vindbitna och grå stugan skulle jag måla den röd. Med mjuka, schvungfulla penseltag skulle jag dränka in väggarnas bräder, låta dem dricka olja, eller Falu rödfärg.

Nu — när vårsolen obarmhärtigt avslöjar — märker jag alla brister. Våren kräver rena ytor och dess krav är oavvisligt. Ibland tycker jag att vårens krav är alltför stora, men hur skulle den annars orka? Orka göra rent efter vinterns hårda famntag. Som jag står i fönstret ser jag att min kavaj är annorlunda. I vinterns vita mörker syntes inte alla slitna ställen — inte de

tunnslitna trådarna på höger armbåge, inte de mjukluddiga kanterna kring fickorna. Och just där föder våren ett nytt krav. Våren kräver att jag skall vara ren och prydlig, helst i ny kostym och blanka skor. Jag försöker avvisa vårens krav på rena ytor och tänker att saxen kan ta bort det mjukluddiga, att strykjärnet kan pressa fram en ny lyster i tyget om jag doppar borsten i kaffe och gnider flitigt...

Men våren nöjer sig inte med det. Det är en nödlösning, viskar våren. Ja, viskar jag tillbaka. Det är ingen riktig lösning. Du kan skriva något, fortsätter våren. Du kan skriva, jag skall berusa dig! Någon skall läsa vad du skrivit, även honom skall jag berusa med min doft! Ah! Det är våren, skall han säga. Och han skall fylla sina lungor med dofter och han skall inte kunna motstå mig. Tillsammans skall vi berusa hela världen, försätta den i ett lyckligt rus som varar ända fram till sommaren. Hela världen skall le, berusad av mig, viskar våren. Våren är förföraren. Med sin mjukhet och sin värme förför den vintern. Med ödmjukhet skall jag segra, säger våren. O, vilken härlig hybris, viskar

jag tillbaka. Jag känner hur krafterna kommer, hur jag redan är berusad av vårens ljuvliga självsäkerhet. Jag lutar mig ut genom fönstret, hänger hårt mot fönsterkarmen och når med mina fingertoppar stenen nedanför mitt fönster. En aning värme har den redan fått. Huden på mina fingertoppar registrerar denna aning av värme — vårens första värme.

När jag reser mig upp och vänder mitt vinterbleka ansikte mot solen tränger dess strålar in till mina ögonglobers hudlock, mina ögon värms och när jag ser in i rummet tar det en lång stund innan bohagets konturer träder fram. Bara för några dagar sedan kunde jag se ut genom fönstret, vända min blick inåt rummet utan att någonting hade förändrats i mitt sätt att se. Innan solen värmt ögonlockets hud, innan vårens doft berusat mig var allt som förr. Nu är verkligheten annorlunda, nu träder mjuka skuggor fram ur rummets alla vinklar och vrår och jag förstår helt plötsligt den stora och riktiga meningen med ett ord — med ordet vårstäd-

(Forts. sid. 12)

Mamelucker, sagogryn och makadam

Antimakasser förekom ofta i svunna generationers hem. Då såväl som nu brukade herrarna smörja in håret med fett för att se prydliga ut. Oftast var det macassarolja som användes, och denna hade en benägenhet att lämna spår på länstolarnas ryggstöd. För att gardera sig mot detta lades dukar över ryggstöden och dessa var i allmänhet konstfärdigt arbetade. De fick namnet antimakasser.

Ordet kommer av latinets anti — mot — och oljans namn, macassar. Namnet på oljan kommer från kungariket Macassar på Celebes.

Alla känner till ordet **sandwich**. Ordet stammar från John Montague, som var earl of Sandwich, död 1792. Han uppfann en rätt bestående av två brödskivor med ett köttstycke emellan. Dessa serverades vid spelbordet för att maten ej skulle avbryta spelet.

Sandwich-man är namnet på en som går med reklamplakat. Denne har vanligen ett på magen och ett på ryggen — man skulle kunna säga två skivor med ett köttstycke emellan!

Att **makadam** är benämningen för krossad sten känner väl de flesta till. Denna benämning på krossten

"Apelsin" betyder egentligen "äpple från Kina"

S. STENSTRÖM

redogör för "lustiga" och mer eller mindre vanliga ords ursprung och betydelse.

har uppkallats efter skotten J. L. Mac Adam, som dog år 1836.

Han uppfann denna vägbeläggningsmetod och förtjänade en kolossal förmögenhet på den.

Förr i tiden brukades ordet **salopp** på ett allmänt brukat kvinnoplagg. Saloppe är det franska uttrycket för en snuskig, osnygg kvinna. Plagget var ursprungligen avsett att skyla nattkläderna eller en morgontoilet som var mindre ren. I våra dagar kallas plagget morgonrock.

Ordet **apelsin** möter vi i svenskan första gången år 1689. Över tyskan går det tillbaka till holländskans appel — äpple, och Sina — Kina, dvs. äpple från Kina. Under 1500- och 1600-talen infördes från Kina vissa apelsinsorter till Europa, och därav har namnet kommit.

Flickorna brukade förr i tiden bära en sorts vida byxor som kallades **mamelucker**. Ordet går tillbaka till arabiskans mamluk — slav. Egentligen betydde det en av kristna föräldrar född, men i muhammedanska religionen uppfostrad slav. Av dessa slavar bildades en hel armé som behärskade Egypten fram till 1577, då de besegrades av sultanen Selim och kom under turkisk överhöghet. Namnet blev även beteckning för sultanens livvakt. Samtliga dessa bar liknande vida byxor.

Ordet **kabaret** känner nog de flesta till. Ordet kommer från franskans cabaret — krog — och latinets cava, cavus — ihålig. Även arabiskans chamarat — vinkällare av chamr — vin.

I våra grannländer är det beteckningen på ett smörgåsbord arrangerat på fat av porslin.

Ordet **kabal** är beteckningen på en hemlig sammansvärjning eller intrig. Det kommer av franskans

cabale, från hebreiskans kabbala, som var namnet på en hemlig judisk lära.

Man har också tolkat ordet som ett akrostikon på namnen Clifford, Ashley, Buckingham, Arlington och Lauderdale, de fem medlemmarna i den illa beryktade ministären år 1670 under konung Charles II.

Av de vackert röda **sagogrynen** lagar man den bekanta sagosoppan. Somliga har den uppfattningen att namnet kommit av att den är sagolikt god eller har med något i sagoväg att göra. Så är emellertid inte fallet. Ordet kommer av malajiskans och javanesiskans sagu, vilket betecknar den närande märgen hos saguträdet.

På våra matsedlar ser vi ofta namnet **lappskojs** stavat på varierande sätt. Man tror lätt att det är någon rätt som förekommer hos lapparna. Rätten kan hos oss vara nästan vad som helst i skafferirengöring. Ordet har emellertid sitt ursprung från engelskans lob's course. Lob betyder klump — klump, och course bl. a. rätt. Som bekant skall rätten bestå av stuvat oxkött med potatis.

Ill.: Elsie-Britt Stenqvist

Ordet "sandwichman" härstammar från John Montague, som var earl of Sandwich

● SILVERKULAN

(Forts. fr. sid. 23)

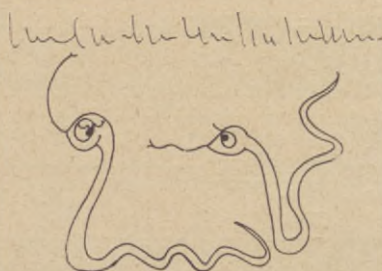
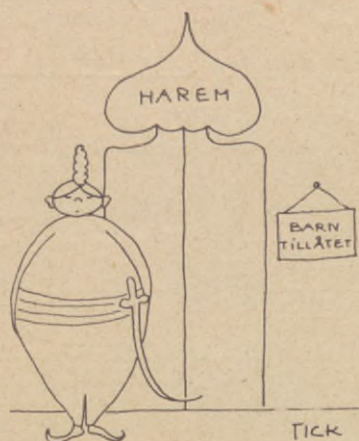
köpts för stadens pengar eller hade den inte det kanske?

Bagarfrun, som var ett resolut kvinnfolk, hade ringt till stadskamrerns fru och underrättat henne om det inträffade. Skulle man få handskas så med stadens pengar — var det stadens silverkula eller inte? Stadskamrern hade lovat att tala med "Jonte" och i många skvaller-speglar syntes ögon när "Jonte" gick den tunga vandringen till rådhuset där stadskamrern hade sitt tjänsterum. Och många ögon väntade på "Jontes" återkomst, man glädde sig åt att få se hur hans rygg skulle böjas, hur han liksom skulle smyga efter husväggarna... I skvaller-speglarna lyste kvinnornas ögon av förväntan, via telefonerna vidarebefordrades under väntetiden rapporter till sådana kvinnor som inte bodde vid stadens huvudgata...

Men det dröjde innan "Jonte" kom. En timma gick och ingen "Jonte" syntes. Två timmar gick och det var nästan sena kvällen. Först när kvinnorna var stadda i någonting som bra mycket liknade upp-lösningstillstånd, kom "Jonte" ut. Men han kom inte ensam. I sitt sällskap hade han stadskamrern och båda gick allvarliga och tysta — till Stadshotellet. Och efter en kvart kunde en av servitriserna meddela att "Jonte" och stadskamrern slagit sig ned i matsalen och beställt en hejdundrande middag. Stadskamrern hade ringt sin hustru och meddelat att han, för att riktigt kunna tala förstånd med "Jonte" och för att riktigt kunna lossa hans tungas band, bjudit honom på middag på stadens bekostnad. Som en löpeld för detta nya meddelande genom staden, telefontrådarna glödde och telefonapparaternas vevar snurrades med stor frenesi. Källarmästaren på Stadshotellet hade själv övertagit serveringen vid "Jontes" och stadskamrerns bord. Så småningom hade han själv slagit sig ned vid bordet och så snart någon av servitriserna närmade sig föll tystnadens slöja över de tre människors tal.

Stadskamrerns hustru ringde till Stadshotellet och talade med sin man. Det enda han kunde meddela var att det ännu inte träffats någon överenskommelse om "återbetalningsskyldigheten". Snart kom ett nytt rykte flygande. "Jonte" hade

TICK-SKRATT

— Ånej, du, alla fruntimmer är inte lika lättlurade som Eva.

— Träffas professor Olivecrona?

dömts till skadestånd av stadskamrern! Silverkulan skulle ersättas — om nu "Jonte" hade så mycket pengar och om det fortfarande fanns just sådana silverkular att köpa.

I själva verket hade samtalet i mycket ringa grad rört sig om detta. Gång på gång hade "Jonte" för de ivrigt lyssnande männen vid bordet, fått berätta om mötet.

Ännu en gång ringde stadskamrerns hustru. Då fick hon det beskedet att ärendet skulle tagas upp till behandling vid nästa stadsfullmäktigesammanträde. Även detta rykte spreds med en snabbhet som modern kommunikation skulle ha all heder av.

Men vid stadsfullmäktiges sammanträde bordlades det första ärendet på föredragningslistan — det om silverkulan. Någon hade föreslagit att man med polisman Hallbergs hjälp skulle återhämta silverkulan i Pamelas hus. Förslaget nedröstades med enorm majoritet. Inte ett enda anklagande ord fälldes mot "Jonte". Alla visste att de skulle gjort precis likadant — bara de fått tillfälle därtill och fått samma tack.

Hela denna vinter kommer säkert samtalen att röra sig kring silverkulan. Det är bara "Jonte" och stadskamrern och stadsfullmäktiges ledamöter som vet att det finns en exakt likadan kula till i stadens förråd i "Röda ladan". Stadskamrern har gått igenom gamla papper och funnit en räkning där det stod: "An 2 kulor av tenn för fontän, kronor 2:—". Men ändå är ännu så länge den stora frågan: Hur ska stadens medborgare kunna bära förlusten av silverkulan?

Ill.: Majken Banner-Wahlgren

● FÖRÄNDRINGAR I...

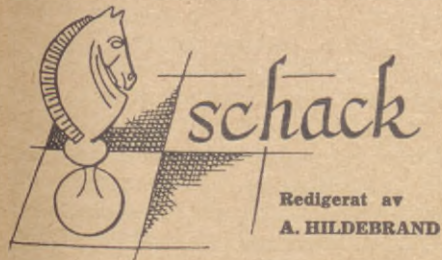
(Forts. fr. sid. 15)

långvarigt sjuka bör det vara lätt att sluta upp kring meningen att departementens förslag till förlängning av tiden för oreducerad sjukpenning är alltför blygsamt, tiden bör förlängas ytterligare för att slutligen den utformningen av sjukpenningförsäkringen skall nås, att sjukpenningen blir oförändrad under hela sjukhjälpstiden.

Schacklösning

Lösning till M. Kljatzkins studie: 1. Kb7! Anfaller bonden och bidrar till att åstadkomma ett mattnät. 1—, a5. 2. Ka6 a4 3. Ka5 a3 4. Ka4 a2 5. Kb3! aD 6. Se6 matt!

Lösning till Bildkryss nr 2

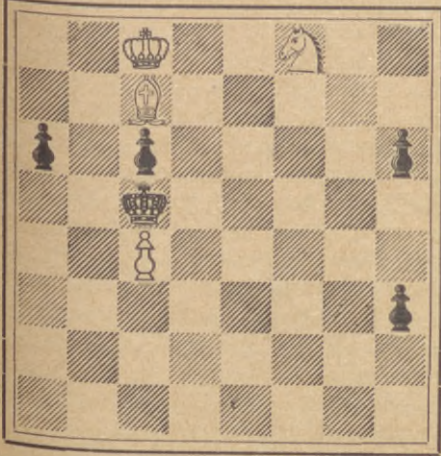

Redigerat av
A. HILDEBRAND

STUDIE

Av M. Kljatzkin

2:a hedersomnäm. "Schachmaty" 1925.

Vit drar och vinner.

I ryssen Kljatzkins studie har vit visserligen två lätta pjäser, men i stället har svart två farliga fribönder på olika flyglar. Det gäller alltså att kombinera väl om man skall lyckas! Lösningen återfinns på sidan 27.

En världsmästare kombinerar

Efterföljande parti i dr Hannaks bok om framtidens schackvärldsmästaren Emanuel Lasker betecknas som Laskers bästa kombinationsparti. Det spelades i en turnering i S:t Petersburg 1896.

Vit: Pillsbury Svart: Lasker
1. d2—d4 d7—d5
2. c2—c4 e7—e6
3. Sb1—c3 Sg8—f6
4. Sg1—f3 c7—c5

En spelöppning som anno 1957 återkommit på modet!

5. Lc1—g5 c5×d4
6. Dd1×d4 Sb8—c6
7. Dd4—h4 —

Bättre var 7. L×f6, g×f6. 8. Dh4.

7. — Lf8—e7
8. 0—0—0 Dd8—a5
9. e2—e3 Lc8—d7
10. Kc1—b1 h7—h6
11. c4×d5 e6×d5
12. Sf3—d4 0—0
13. Lg5×f6 Le7×f6
14. Dh4—h5 —

Bättre 14. Dg3 eller Df4.

14. — Sc6×d4
15. e3×d4 Ld7—e6
16. f2—f4 Ta8—c8
17. f4—f5 Tc8×c3!
18. f5×e6 —

Det bästa hade varit att antaga offret
18. b×c3, D×c3, 19. Df3, Db4, 20. Db3,
L×f5, 21. Ld3, D×b3, 22. a×b3, Lg4, 23.
Td2, L×d4, 24. Le2, Lf6, 25. T×d5, Le6.

Lösningen av bildkryss nr 2 ser ut på ovanstående sätt. 1:a pris (25 kr) gick till Ivar Weiland, Rolsberga, Snogeröd, medan pris nr 2 (10 kr) vanns av Mia Ny-

man, V. Vintergatan 164, Örebro, och pris nr 3 (5 kr) av Gunvor Carlson, Södra Kvinnliga, Österåsens Sanatorium.

Svart har två bönder för kvalitén, den vita damspringarbonden är svag och den vita kungen exponerad, varför vit är i klar fördel.

18. — — Tc3—a3!!

19. e6×f7 —

Om 19. b×c3, så Db6, 20. Ka1, L×d4, 21. T×d4, D×d4, 22. Kb1, f×e6, 23. Le2, De4 jämte Tf2.

19. — — Tf8×f7

20. b2×a3 Da5—b6

21. Lf1—b5! —

Detta drag är nödvändigt för att avlänka damen från d4.

21. — — Db6×b5

22. Kb1—a1 Tf7—c7

Detta drag äventyrar vinsten. På Dc4 hade svart återvunnit kvalitén. Om 23. Dg4 så Te7.

23. Td1—d2 —

Pareerar svarts dubbelhot Tc1 och Tc2.

23. — — Tc7—c4

24. Th1—d1 Tc4—c3

25. Dh5—f5 —

Efter 25. De2 hade svart fått svart att vinna. I Hannaks bok påstås, att detta drag vederläggs med Tc1. Efter 26. T×c1, L×d4, 27. T×d4, D×e2, 28. Ted1, D×g2, 29. Tld2 bör emellertid vit hålla remi.

25. — — Db5—c4

26. Ka1—b2 —

Förlorar snabbt, men även efter t. ex. Kb1 förlorar vit: 26. Kb1, T×a3, 27. Dc2, Tc3, 28. Db2, b5 osv.

26. — — Tc3×a3

27. Df5—e6 Kg8—h7

28. Kb2×a3 Dc4—c3

29. Ka3—a4 b7—b5

30. Ka4×b5 Dc3—c4

31. Kb5—a5 Lf6—d8

32. De6—b6 Ld8×b6 matt

● KRING GARPHYTTANS...

(Forts. fr. sid. 7)

käns sanatoriernas i allmänhet rätt isolerade läge mer än någonsin som en brist. Behovet av samarbete med andra kliniska discipliner ökas snabbt. För närvarande torde man på åtskilliga håll i landet planera för en koncentration av lungsjukvården till särskilda lungavdelningar vid centralasarett för behandling av alla slags lungsjukdomar, ej blott tuberkulos.

Det är därför att hälsa med stor tillfredsställelse, att Örebro läns landsting redan fattat beslut om lungsjukvårdens förläggande till Örebro lasarett, i ett särskilt "infektionssjukhus", som bl. a. även skall rymma epidemisjukvård samt öron-, näs- och halsavdelningar.

Omfattande renovering

I väntan härpå äger emellertid sedan ett par år tillbaka ett omfattande nybyggnads- och renoveringsarbete rum på Garphyttan. Av vad som redan hunnit färdigställas kan nämnas nybyggd maskincentral, föreläsning- och biograflokal, dag-

(Forts. nästa sida)

rum, rökrum och patientmatsal, där landstingets byggnadsingenjör i förening med konstnären Erik H. Olsson skapat synnerligen trivsamma, effektiva och smakfulla interiörer.

Under ombyggnad är f. n. kök, bad, personalmatsal, lokalerna för arbetsterapi samt två vårdavdelningar.

Det intresse, som från direktionsens och landstingets sida ägnats dessa ting, så väsentliga både för en effektiv sjukvård och för den gemensamma trevnaden, kan blott noteras med den livligaste tacksamhet.

Detta intresse har även tagit sig uttryck i åtgärder för en förbättrad eftervård i form av det förut nämnda hemmet för konvalescenter i Örebro, inrättandet av en verkstad för arbetsträning, där lungklientelet varit en mycket gynnad grupp, hjälp till omskolning, anskaffande av hemarbete från industrierna genom en särskild, av landstinget anställd hemkonsulent, upplåtande av en gammal bergsmansgård i landstingets ägo till semesterhem för f. d. tbc-patienter — för att nämna några väsentliga ting, vilka alla är ägnade att inge glädje och goda förhoppningar för framtiden.

Olle Nilsson

● ARBETSTRÄNINGEN . . .

(Forts. fr. sid. 10)

är läkare vid träningsverkstaden i Örebro. De första åren av verkstadsens verksamhet var procenttalet tbc-folk omkring 30 till 40 av det totala antalet. Denna procentsats har nu sjunkit och ligger omkring 20. Det absoluta antalet fall är i sjunkande liksom tbc-sjukligheten över huvudtaget.

Resultatet av rehabiliteringsåtgärderna vad det avser tbc-patienter är i stort sett mycket gott. Detta faktum torde få tillskrivas det goda samarbetet som rått mellan sanatorium och verkstad och på kuratorernas verksamhet. Patienter har kommit från sanatoriet när de kommit så långt på bättringsvägen, att de varit mogna för det mera ansträngande arbetet på verkstaden och där har detta arbete kunnat doseras på lämpligt sätt med ledning av anvisningar från sanatoriet. Kuratorernas verksamhet för att lösa ekonomiska och andra problem, exempelvis bostad, har varit viktig för att få

en psykiskt lugn och balanserad patient. Det är ju rätt klart, att problem av antytt slag, om de icke löses, verkar störande på arbetsglädje och arbetsförmåga.

Vi ha alla tider kunnat konstatera att det visats en mycket positiv inställning till rehabiliteringsverksamheten från just tbc-patienternas grupp och den har varit mycket tacksam att arbeta med.

● TVÅ HISTORIER . . .

(Forts. fr. sid. 21)

kare — men tro inte att han fördenskull var ägare till en människofientlig häst. Nejdå — han hade tvärtom en häst som var ett mönster av godhet.

Det var bara en enda person i trakten som alldeles helskinnad lyckades komma undan monstret. Han var vindög, och det var just det som var det lyckliga i saken. Så snart hästen trodde att karlen tittade åt annat håll, sparkade han omedelbart till — men se då var offret redan ur vägen! Hästen lärde sig aldrig vilket som var vilket. Titta blev lika med inte-titta och tvärt om. Inte ett hår kröktes på den vindögdes huvud.

Allt vad den gula hästen kom åt bet han i — eller sparkade mot. Och han missade sällan. Hela byn var liksom impregnerad med kamfer och andra liniment. Grannarna skockade sig om kvällarna runt vårt hus och tjöt som indianer. De ville se hästens blod — och ibland även min fars.

Så saken började faktiskt bli allvarlig. Till sist beslöt sig min far för att skjuta hästen, men i det avgörande ögonblicket svek modet honom. Medlidandet firade en oförklarlig triumf.

Det blev i stället så att hästen såldes till en mycket långt bort boende person. Ja, han bodde så långt bort att ingen av oss blev i tillfälle att bevista hans begravning, som ägde rum två veckor senare. Han lämnade hustru och tre barn efter sig.

● NAZARÉ . . .

(Forts. fr. bilduppslaget)

som förliste ute till havs och tänka sig dyningarnas rullningar medförande meter efter meter av rutiga,

färgglada tyger. Söka skugga under sardinnätens mjuka bågar då de är hängda till tork, eller finna svalkan under ett segels skuggkvadrat.

Bereda agn åt kommande fiskefångster, agn av fiskens huvud och ben, torkat på snedställda galler och malt på en köttkvarn. Långsamt gripa köttkvarnens vev, utföra rörelsen, samma rörelse som husmödrar gjort sedan länge då de malt sin köttfärs.

Agnet kastas av fiskaren, med såningsmannens rörelse och rytm ut över havets yta. Fiskarna kommer och näten slängs ut. Änkan på stranden kan se hur det sker och ber en bön om att stormen ska vila. Snart kommer båtarna in, rider på dyningarnas toppar. De honungsgula oxarna har redan vänt sina mular mot havet och står redo när båten närmar sig stranden, redo att med sina musklers kraft just i rätta ögonblicket reagera och med draglinornas hjälp rädda fångsten åt stranden och staten.

*

Änkorna sitter i kö, tillbringar dygnet i väntan. Ingen vågar lämna sin plats och förlora de ören som ges för att bära korgen med fisk när auktionen är över. När det magiska ordet sagts avskiljs en kropp från den långa raden av änkor, halsmuskulerna spänns när korgens tyngd vilar mot hjässan och framåtlutad, halvspringande lämnar hon plagen, balanserande sin börda. Alla bidar sin tur, men när dagens fångst är såld finns ännu änkor kvar i raden. Väntande till nästa dygn och nästa fiskafänge. Ingen lämnar sin plats i kön, i morgon är man bland de första och har åter möjlighet att visa hur en fiskekorg skall bäras. Ett liv i väntan — på änkornas strand i änkornas by.

Men när stormen kommer förändrar plagen sitt väntande utseende. Vredgade vräks vågor mot stranden, båtarna skymtar där ute. Syns ett ögonblick på en vågkam, andlös spänning när den försvinner ned i en vågdal. Kvinnornas lättade rop när den åter blir synlig. Som grekiska talkörer, trimmade av en gudabenedad regissör, ropar kvinnorna om förskoning för männen där ute. Rytmiskt, i vågornas takt, stiger klagoropen och faller. Luften är uppfylld av klagoropen, det utdragna vanmaktstjuten när en båt försvunnit i en vågdal och inte blir synlig igen.

N.-O. A.

● GOETHE . . .

(Forts. fr. sid. 13)

ligt som isbadning. Det roade nämligen Goethe ofantligt när han likt en frustande säl kunde sticka upp huvudet, omgivet av mörka, våta hårtestar i flodens iskalla vatten och skrämna de förskräckta åskådarna, vilka inte var vana vid den sortens sport.

Ridning, fotvandring de bästa idrotterna

Goethe deltog gärna i de idrotter som brukades i hans umgängeskrets såsom ridning, fäktning och jakt. Då gymnastiken slagit igenom var han för gammal att aktivt delta i den, men hälsade den med stor sympati. År 1817 yttrade han: "Jag sätter stort värde på gymnastikövningarna ty de styrka och glädja inte endast den unga kroppen, utan uppliva och styrka också både själ och ande mot vekligheten." Särskilt önskade han att de som skulle tillträda statliga ämbeten mera borde lägga sig vinn om gymnastik för att inte stelna i formerna, både de kroppsliga och själsliga.

Ridning och fotvandring, ansåg Goethe vara de förnämsta idrottsgrenarna. Han förmanade i sin dagbok sig själv att rida, då han annars genast märkte att hans kropp ej var vältrimmad. En gång red han på 8 timmar från Leipzig till Weimar, en mycket god idrottsprestation med tanke på de dåtida dåliga vägarna. Bergklättring var också en av Goethes favoritsporter. Han är en av dem som i nyare tid först och med stor verkan slog ett slag för att väcka människors uppmärksamhet på bergens skönhet, och han utförde själv flera bergsbestigningar.

Den 10:e december 1777 besteg han Brocken, vilket då ansågs som

ett hjältedåd och ännu mer vågade han år 1779 i Schweiz då han tillsammans med hertig Karl August inträngde ända till trakten omkring Montblanc, förargande folket i Genève, som inte tyckte om dylika våghalsiga turer.

Hatade tobak

Efter hand som åren gick lugnade också Goethe sig och avstod från alla "vildare jakter i naturen", som

han själv uttryckte sig. Men ännu in i sena ålderdomen visade han sig likgiltig för väder och vind och älskade kroppsrörelser. Som 78-åring satte han sig en dag på en stenhög som var våt av dagg, för att äta sin frukost. Det gör mig ingenting, sade han till en vän som var rädd om hans hälsa.

Få författare har väl suttit så litet som Goethe, ty även i sitt rum satt han så litet som möjligt. Också när

(Forts. nästa sida)

Lönepolitik

Socialekonomi

Produktionsfrågor

Automation

Tjänstepension

Konsumentintressen

Information och debatt
i
FACKFÖRENINGSRÖRELSEN
— organ för LO —

Utkommer varje vecka - Prenumerationspris 10 kr

Framsynta BYGGARE

väljer vår

NATURSTEN

— ett värde som varar

AB Bjurstorps Marmorverk

Katrineholm — Västervik — Stockholm

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST

Upplandsgat. 9, Box 251 Telefon 144 99
GÄVLE

Utför metallgjutgods i alla rödgodslegeringar i styckevikter upp till 600 kg.
Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT

BODEN**Kommanditbolaget****BETONG****SANDER & Co, Hednoret**

Telefon Boden 650 16

BORÅS**BORÅS EXPORTAFFÄR**

Köpare till

Järn- o. Metallsrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— BORÅS —

LULEÅ*Läs***Norrbottens-
Kuriren****LUND*****Två bra matställen*****KONSUMRESTAURANGEN**

Bantorget 6

PETRI-PUMPABAR

S:t Petri Kyrkogata 7

MALMÖ**MARMOR, KALKSTEN
och GRANIT****INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON**Villa Daisy, Mariedalsvägen
MALMÖ Tel. 153 80**MALMÖ****Allt i tryckluft****AB ÅSBRINK & CO**MALMÖ SV. 550 40
GÖTEBORG - HUDDINGE - SUNDSVALL
11 37 71 57 19 13 163 50**LÖVQVIST
BILPLÅTSLAGERI**

GUSTAV LÖVQVIST

Plåt- & Karosseriverkstad

Spec.: Bilskador

Tel. Verkstad 97 81 44, Bostaden 203 90

MALMÖVår hypermoderna anläggning svarar
för en god kundtjänst**AB. KOLKOKS**

Malmö, tel. 717 95 växel

NORRKÖPING**AB BÄCKMANS VERKSTÄDER****Norrköping**Tillverkning och reparation av maski-
ner och delar. Järnkonstruktioner.**VÄSTERVIK****VID BESÖK I VÄSTERVIK**gynna platsens största och bäst sor-
terade affär i järnvarubranschen**A. P. Jonsson & Co. AB**

Tel. Gruppnummer 131 20

han hade gäster förstod han att in-
rätta det så att de snart rörde på
sig. Likaså ordnade han sina veten-
skapliga och poetiska arbeten och
sin brevväxling under det han gick
eller stod. För honom hade dikta-
men blivit lika mycket vana som
skrivning för andra.

Hans starka aptit har vi redan
nämnt och hans tänder var ännu in
i hög ålder utmärkta och han kunde
berömma sig av att aldrig ha haft
huvud- eller tandvärk. Valet av fö-
doämnen var sådant som också nu
anses förnuftigt. Han tyckte mycket
om frukt. Under vistelse i Rom be-
stod ofta hans kvällsmat av en klase
druvor som han åt på gatan.

Goethe som nykterist! Ja, i senare
tider har han av nykterhetsvänligt
folk framställts som en förelöpare
till dessa rörelser. Han hade en
skarp blick för de skuggsidor som
vidlåda njutningen av spritdrycker.
Som ung avhöll han sig fullständigt
från sprit och ingen hade någonsin
sett honom berusad. Öl drack han
mycket sällan, brännvin och likör
nästan aldrig och sällan kaffe eller
te. Han hatade tobak. Goethe hade
stor tilltro till vad vi kan kalla na-
turläkemetoden.

Nils Berggren

● SATELLITER...

(Forts. fr. sid. 17)

"Panspermer" i rymden

Den store svenske fysikern och
kemisten och en av de tidigaste no-
belpristagarna, Svante Arrhenius,
kunde inte godkänna att livet var
en företeelse som uppstått lokalt på
vår jord utan förfäktade teorin att
livsbärande sporer svävade omkring
överallt i världsalldet. Hans inom
den teoretiska kemin epokgörande
ioniseringsteori, som numera utgör
hörnstenen inom denna vetenskap,
hade i begynnelsen talrika belac-
kare. Kanske kommer hans teori om
de livsbärande sporererna i universum
att redan den närmaste tiden bli
hörnstenen inom det biologiska kun-
landet?

Den eventuella förekomsten av
dyliga "panspermer" kommer vi
med hjälp av satelliterna snart att
kunna fastställa. Enligt Arrhenius
skulle panspermerna kunna förflyt-
tas av ljusenergin inom universum.
För att bevisa sin teori sänkte han
bakterier i heliumlösning med ab-
solut nolltemperatur och konstate-
rade att de överlevde detta. Tidigare
hade han matematiskt kalkylerat

maximistorleken för de partiklar ljusenergin förmådde föra med sig. Han konstaterade att vissa bakterier såväl till storlek som vikt underkred denna maximistorlek. Vidare beräknade han den tid som skulle åtgå för en dylik partikel att med ljusenergens hjälp befordras från Jorden till Mars (3 veckor) och till den närmaste stjärnan Alpha Centauri (9.000 år).

Om Arrhenius' teori visar sig vara riktig, betyder det att olika slags mikro-organismer svävar omkring i världsalldet. Talrika astronomer är även av den uppfattningen att universum omfattar oräkneliga planeter som hyser liv på sin yta. En del av dessa, eller kanske alla, kan under sitt lopp lämna efter sig en svans av små, levande sporer. Några kan bibehålla sin livskraft i världsrymden och svävar omkring i tusentals eller billioner år tills de fångas in av en planet som erbjuder dem de rätta livsbetingelserna.

Denna teori skulle kunna förklara många mystiska farsoters uppdykande vid olika tidpunkter. Med satelliternas hjälp kommer dessa för mänskligheten betydelsefulla frågor kanske att lösas.

● TANKAR OM...

(Forts. fr. sid. 12)

över stenens yta, men i skuggan lever kylan i sitt kalla dok. Jag skall berusa dig, viskar våren. Med mina dofter vibrerande i dina näsvingar skall du känna glädjens värme stiga upp inom dig, svirrande, som luftbubblor i dina ådror, skall du förnimma min närvaro. Och snart skall jag finna dig, sittande på stenen utanför ditt fönster, med ditt ansikte mot solen. Du har valt en lycklig plats, min vän. Stugans väggar sänder värmen mot din rygg, solstrålarna spelar mot ditt bröst — en vårglad melodi. Berusa dig av vårens dofter! Fall för vårens krav på rena ytor!

Ill.: *Elof Lindbäck*

● BRET HARTE...

(Forts. fr. sid. 6)

kens eller Zola skulle säkert övervägande ha understrukt råheten och djävulskheten i dessa miljöer, men Harte var humorist och skördade i egenskap härav många goda frukter från det ondas rötter. Mest

påminde han bland sina samtida om Prosper Mérimée. Liksom denne kunde han med några få ord skissera en situation eller en karaktär. Malande mångordighet låg inte för honom.

Ömsider lämnade Bret Harte journalistiken och ägnade sig helt åt skönlitterär verksamhet. En lång rad av romaner och novellsamlingar rann ur hans penna. Här några av de mera bekanta titlarna i hans produktion: "Gabriel Conroy", "Friheten i norr", "Överste Starbottles klient", "Lyckan i Roaring Camp", "Clarence Brants fiende". Dessutom skrev han hundratals noveller och dikter. Många av de senare finns med i de förnämsta amerikanska antologierna och representerar åtskilligt av det yttersta inom amerikansk poesi.

På äldre dagar flyttade Harte till England, där han fortsatte sin författarverksamhet, samtidigt som han var amerikansk konsul i Klefeld och Glasgow. Han dog 1902 som en välbärgad man och fick ett gott litterärt eftermäle på båda sidor Atlanten.

Sture Wahlström

**NYBYGGNADER
KLASSNINGAR
REPARATIONER**

KOCKUMS MEKANISKA VERKSTADS AB

*Egen import ger bästa råvaror
till förmånligaste priset*

Köp dessutom med 25-rabatt.

Vår katalog har utökats med nya arbetsuppgifter så att den nu omfattar bortåt 200 artiklar.

Köper Ni 25-förpackning reduceras priset med 10 % — en speciell förpackningsform för sjukhus och större förbrukare.

Har Ni provat vår RAMBI-BAST

Kan levereras i 25 olika färger

Med Rambast lindar Ni själv en dekorativ skärm till någon av våra tjugiga lampor.
All armatur är S-märkt.

Begär vår kompletterade katalog

HOBBYMATERIAL

Pilgatan 9, Malmö C

Tel. växel 73475

Utställning: Östra Tullgatan 2

Vad är **PLM** ?

Svar: Det är signum på marknadens
förmästa bleckplåtsförpack-
ningar tillverkade av

PAKTIEBOLAGET
PLÅTMANUFAKTUR

Flick- och Backfischklänningar

**AB. P. RUDHOLMS
Konfektionsfabrik**

Tel. 152 80 Borås

A.-B.

SPIK

VÄSTERVIK

Tillverkar och försäljer genom
järnhandlarna all slags trådspik

Telefon 103 84

**REDERIAKTIEBOLAGEN
RAGNE & OSTENIA**

VÄSTERVIK

Linjetrafik

Tank- & Tramponnage

Tel. 130 30 (växel)

{ Tel.-adr.:
Ragne
Steamfred

Västervik

NILS PERSSONS

DAMEKIPERING

TELEFON 1892

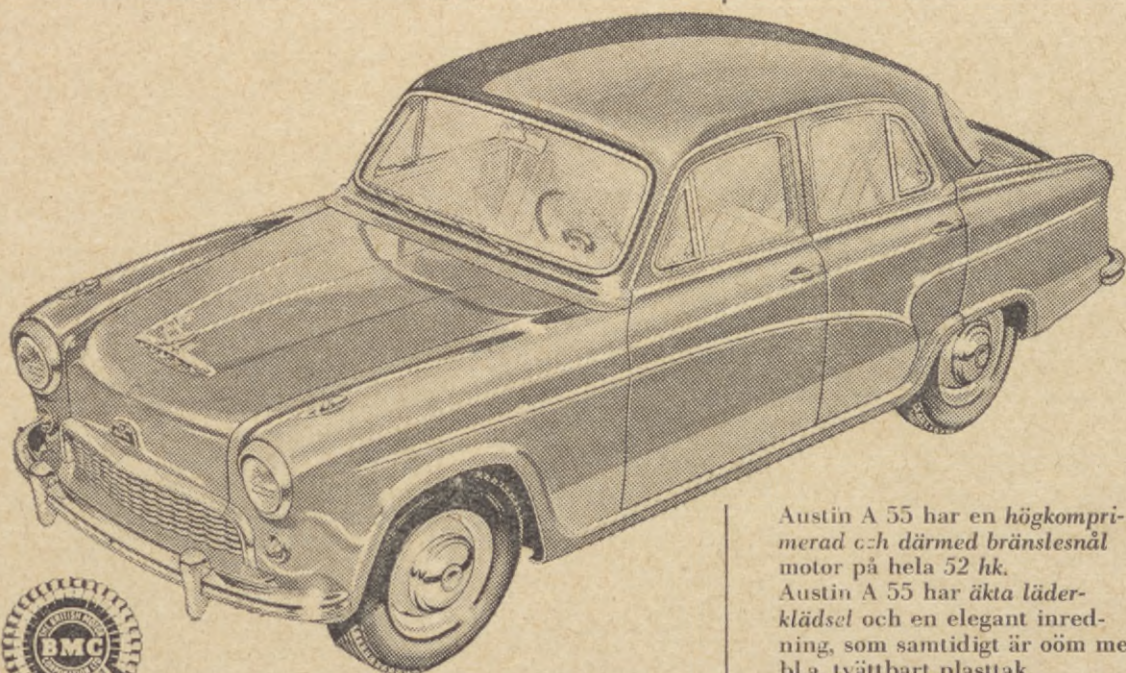
ESLÖV

Gynna
svensk industri

AUSTIN A 55

den mest
prisvärda bilen
i mellanpris-
klassen

Här är några av orsakerna till att Austin A 55 är den mest prisvärda bilen i sin klass: Austin A 55 har fyra dörrar och är bekvämt femsitsig. Bagageutrymmet är mycket stort, det har låg lasthöjd och saknar "tröskel". Reservhjulet ligger i särskilt fack och stjäl inget utrymme.

En produkt från
British Motor Corporation,
Europas största och
modernaste bilindustri.

Ni ser genast att Austin A 55 är en vacker bil med låga, långa, moderna linjer och utmärkt sikt. Men för att riktigt uppskatta Austin A 55 måste Ni provköra den!

Austin A 55 har en högkomprimerad och därmed bränslesnål motor på hela 52 hk. Austin A 55 har äkta läderklädsel och en elegant inredning, som samtidigt är oöm med bl.a. tvättbart plasttak. Austin A 55 är en kvalitetsbil med skriftligt på kvaliteten: ett års garanti oberoende av antalet körda mil – längsta garantin på svensk bilmarknad.

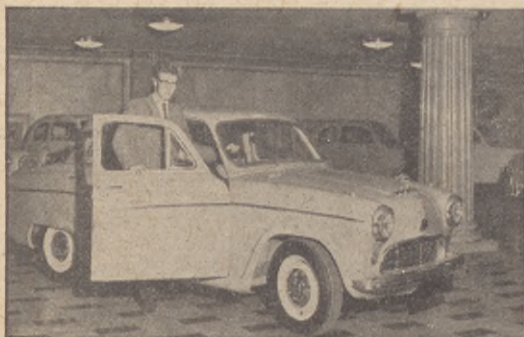
NI KAN SJÄLV VÄLJA

hur Ni vill ha Er Austin A 55. Ni kan få den i en mängd eleganta enfärgslackeringar eller i tvåfärgslackering. Endast Austin A 55 låter Er välja hjulstorlek: 13 eller 15 tum. Ni kan också få automatkoppling och överväxel.

HANS OSTERMAN

FÖRSÄLJNING AB - SÖDERTÄLJE

En av dem
som vann en bil
i 1957 års DLR-lotteri

VINN 10 AUSTIN BILAR

i De Lungsjukas Riksförbunds Rikslotteri 1958

2.010 värdefulla vinster ● 1:a vinst Austin A95
2—4:e vinst Austin A55 ● 5—10:e vinst Austin A35

*Televisionsapparat eller Presentkort valfritt,
Mopeder, Hushållsassistent, Bordsservis Rörstrand,
Matbestick av rostfritt stål*

Härmed rekvireras st. lotter å
2 kr att sändas mot postförskott + porto,
jämfte dragningslista som sändes omedel-
bart efter dragningen.

Namn:

Adress:

Var god textal
Sänd ej pengar med denna rekv. (Status 3/58)

Frankeras
med
20-öres
frimärke

DLR-Lotteriet

Box 4149

STOCKHOLM 4

**BILDA FAMILJEKEDJAI
LOTTPRIS 2 KRONOR
REKQUIRERA NUI**

Vid rekvisition av minst 10 lotter —
dragningslista gratis och 10 % rabatt

20 lotter — dessutom portofritt

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!